

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій

Форма навчання денна

Кафедра української, іноземних мов та перекладу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ проф. Бобух Н. М.
(підпис)

« _____ » _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **«Особливості перекладу на українську мову сучасної
англійської термінології економічної сфери»**

*спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови
та літератури (переклад включно)», перша – англійська»*

Виконавець роботи: Ставицька Альона Володимирівна

(підпис, дата)

Науковий керівник: к. е. н., доц. Стеценко В. В.

(підпис, дата)

Рецензент: к. пед. н., доц. Стиркіна Ю. С.

(підпис, дата)

Полтава – 2020

Затверджую

Погоджено

Зав. кафедри _____
(підпис)

проф. Бобух Н. М.

«___» _____ 2020 р.

Науковий керівник _____
(підпис)

доц. Стеценко В. В.

«___» _____ 2020 р.

План

кваліфікаційної роботи магістра
спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови
та літератури (переклад включно)», перша – англійська»

Ставицької Альони Володимирівни

на тему: «**Особливості перекладу на українську мову сучасної
англійської термінології економічної сфери**»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

- 1.1. Економічна термінологія як перекладознавча проблема
- 1.2. Класифікація економічної термінології
- 1.3. Екстралінгвістичні чинники перекладу текстів у галузі економіки

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

- 2.1. Специфіка економічного дискурсу
- 2.2. Вимоги до перекладу економічних текстів
- 2.3. Стратегії та способи перекладу економічної термінології

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ

- 3.1. Складні економічні терміни сучасної англійської мови
- 3.2. Структурно-типологічний аспект перекладу економічних термінів

Висновки до розділу 3

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Студентка _____ Ставицька А. В.
(підпис)

«___» _____ 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ	8
1.1. Економічна термінологія як перекладознавча проблема	8
1.2. Класифікація економічної термінології	12
1.3. Екстралінгвістичні чинники перекладу текстів у галузі економіки	27
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ	37
2.1. Специфіка економічного дискурсу	37
2.2. Вимоги до перекладу економічних текстів	42
2.3. Стратегії та способи перекладу економічної термінології	45
Висновки до розділу 2	59
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ	61
3.1. Складні економічні терміни сучасної англійської мови	61
3.2. Структурно-типологічний аспект перекладу економічних термінів	68
Висновки до розділу 3	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Сьогодення розвитку нашої держави визначає її залежність від світової економіки. Вихід українського бізнесу на міжнародний рівень неможливий без перекладу текстів економічної тематики, наприклад, договорів, актів, різноманітних документів тощо. «Економічний переклад» є зараз у великому попиті в міжкультурній комунікації. Це обумовлено широким розвитком зв'язків між різними державами, появою зон «вільної торгівлі» та іншим глобальним процесам, які характеризують міжнародну сферу економіки. Економічна термінологія англійської мови активно входить до лексичного складу сучасної української мови, хоча переважна більшість таких слів вимагає перекладу та інтерпретації. Такі потреби, в свою чергу, зумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих перекладачів, обізнаних із економічною термінологією. Переклад економічного тексту вимагає від перекладача не лише володіння мовою, а й спеціальних знань із економічної теорії, менеджменту, маркетингу, реклами, розуміння специфічної термінології. Як відомо економіка також включає в себе різноманітні сфери діяльності: промислове та сільськогосподарське виробництва, торгівля, біржова справа, логістика, банківська діяльність тощо. Кожна галузь економіки має свою специфічну термінологію, яка вимагає точного перекладу, враховуючи економічні, юридичні, політичні та навіть культурні реалії країни. Отже, наше наукове дослідження присвячене проблемі аналізу особливостей перекладу українською мовою англійських термінів у галузі економіки.

Актуальність дослідження зумовлена невідомим зростанням обсягів англійської економічної літератури та ділової комунікації, яка потребує кваліфікованого перекладу українською мовою, у той час як особливості перекладу економічних термінів все ще залишаються недостатньо вивченими.

Під час вивчення перекладацьких прийомів для відтворення економічних термінів ми спиралися на методику перекладацьких трансформацій, яка висвітлена в працях відомих теоретиків і практиків перекладу В. І. Карабана, Л. І. Борисової та І. С. Алексєєвої. Крім того, дослідження в різних царинах фахової мови становить значний інтерес у сучасних контрастивних дослідженнях із галузевого перекладу в працях багатьох науковців (Т. Р. Кияк, Г. В. Чорновол, Н. В. Пілецька, Т. І. Панько, І. М. Гумовська).

Об'єктом нашого дослідження є функціонування сучасної англійської економічної термінології.

Предметом дослідження є англійські мовні одиниці економічної терміносистеми та їх україномовні відповідники.

Мета дослідження полягає у виявленні та комплексному аналізі особливостей перекладу англійських економічних термінів українською мовою.

Реалізація визначеної мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- охарактеризувати економічну термінологію як перекладознавчу проблему;
- провести аналіз екстралінгвістичних знань, необхідних перекладачеві для перекладу текстів в галузі економіки;
- розглянути класифікації економічної термінології, які існують у наукових джерелах;
- вивчити специфіку економічного дискурсу;
- встановити вимоги, що висуваються до перекладу економічних текстів;
- проаналізувати способи перекладу економічних термінів.

Матеріалом дослідження є 600 економічних термінів (300 англійських та 300 українських), отриманих шляхом суцільної вибірки із відомої праці Григорія Манківа «Макроекономіка» (Macroeconomics. –

New York : Worth Publishers, 2003), присвяченій розгляду економічних проблем (Mankiw N. G., Professor of Economics, Department of Economics, Harvard University) [49].

Предмет дослідження, його мета та завдання зумовили використання як загальнонаукових, так і лінгвістичних **методів**, а саме: *описового методу*, який використовувався для наукової інтерпретації фактичного матеріалу, *методу абстрагування і узагальнення*, який застосовувався для виокремлення та узагальнення найважливішої інформації з проблеми, що вивчається, *зіставного методу*, який втілювався шляхом співставлення англійських та українських мовних одиниць макроекономічної терміносистеми, *методу кількісного аналізу*, який реалізовувався шляхом встановлення співвідношення використання тих чи інших способів перекладу англійських макроекономічних термінів українською мовою.

Положення, що виносяться на захист:

1. Вирішальну роль для здійснення якісного перекладу в галузі економіки становить фахова компетентність перекладача, який володіє системою знань, необхідних для здійснення перекладу, що складається з п'яти взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів, а саме: лінгвістичного, екстралінгвістичного, інструментального, психофізіологічного, стратегічного.

2. Основними стратегіями перекладу текстів економічної тематики є використання запозичень; заміни менш інформативних англійських слів більш влучними українськими словами; додавання певних слів, яких не було в оригінальних англійських термінах. Основними способами перекладу англійських макроекономічних термінів українською мовою є: вибір словникового відповідника, різні види транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транскодування), калькування та описовий переклад.

Наукова новизна дослідження обумовлюється тим, що на сьогоднішній день відсутні роботи, присвячені зіставному вивченню економічної термінології в англійській й українській мовах.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою було проаналізовано вперше, що обумовлює цінність отриманих нами результатів для проведення подальших досліджень в галузі теорії та практики перекладу.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у процесі викладання англійської мови та теорії і практики перекладу, як в мовних, так і в професійно орієнтованих економічних навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження представлена в публікації в збірнику наукових праць магістрантів ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»: «Особливості перекладу на українську мову сучасної англійської термінології економічної сфери» (2020 р.) у співпраці з науковим керівником, кандидатом економічних наук, доцентом Стеценком В. В.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох основних розділів, списку використаних джерел (усього 59), додатків. Загальний обсяг роботи – 109 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

1.1. Економічна термінологія як перекладознавча проблема

З середини 1990-х років глобалізація зменшила масштаби світу шляхом усунення бар'єрів та надання доступу до інформації з будь-якої точки світу [46, р. 43], у той час як дерегуляція ринку призвела до сплеску кількості фінансових операцій та розширення бізнесової діяльності. Наслідком таких зміни стало зростання обсягів перекладачів в галузі економіки, завдяки чому економічний переклад посів провідні позиції на ринку перекладацьких послуг, а тому особливо гостро став відчуватися брак наукових доробок у сфері перекладу текстів економічного спрямування. Зокрема, закордонні дослідники [42] наголошують на необхідності вивчення особливостей економічного перекладу та основних наукових тенденцій, які превалюють при вивченні таких особливостей, адже незважаючи на те, що існує багато хороших перекладів економічних теорій, ми все ще повинні вивчати відповідні навички перекладу та принципи, відображені в перекладеному економічному тексті [58]. Порівняно з іншими галузями, при перекладі економічної літератури, яка характеризується глибоким мовним та культурним підтекстом, епохальними характеристиками та дисциплінарними обмеженням, легко можуть бути виявлені помилки. Під час перекладу необхідно підсумовувати характеристики економічних текстів та застосовувати принципи перекладу до практики перекладу, з якої ми намагаємось чогось навчитися [58].

Економічний переклад є міждисциплінарною галуззю досліджень та професійної практики, основу якої утворюють головним чином

перекладознавство, економіка, лінгвістика та дослідження з теорії комунікації. Перш за все, це одна з галузей спеціалізованого перекладу, поряд із юридичним, технічним, медичним тощо.

По-друге, беручи до увагу базу знань і сферу застосування, можна стверджувати, що економічний переклад пов'язаний з наукою про економіку (economics) та основними суміжними галузями, до яких, зокрема, належать: бізнес, торгівля, логістика, банківська справа та комерційні операції.

По-третє, економічний переклад тісно пов'язаний з діловою комунікацією, тобто академічною дисципліною, яка з'явилася на початку 90-х років для дослідження формальних та неформальних комунікацій у межах бізнес-організацій з навколишнім світом, з практичною метою підвищення її ефективності [51].

У межах перекладознавства термін «економічний переклад» ще не можна назвати сталим, адже дуже часто він є взаємозамінним із такими термінами, як «бізнес-переклад» чи «комерційний переклад». Незважаючи на те, що перші два терміни часто розглядаються як синоніми, «економічний переклад» частіше зустрічаємо в академічному контексті, у той час як «комерційний переклад», як правило, використовується частіше в контексті професійної практики. «Комерційний переклад» також використовується в навчальному контексті як зручна загальна назва курсу з перекладу, що включає широкий спектр текстів для перекладу в сфері бізнесу [42]. Окрім того, деякі дослідники розглядають термін «економічний переклад» як загальний, що об'єднує цілу низку сфер перекладів. Інколи використовується й синонімічний термін «інституційний переклад». Така неусталеність термінології є свідченням поступового становлення економічного перекладу, як окремої галузі перекладознавства.

Хоча академічна сфера дещо відстає в плані становлення термінології, бізнес-переклад завжди був однією з основних сфер

спеціалізації перекладачів, яка набула особливого розвитку з початку 90-х років унаслідок глобалізації та зростання транснаціональних корпорацій. Унаслідок цього перекладацька професія зазнала суттєвих змін, адже бізнес-переклад вийшов на передній план, посунувши переклад художньої літератури.

Інтеграційні та глобалізаційні процеси, які наразі охопили весь світ, не оминають й нашу країну. Зміцнення економічних зв'язків України на міжнародній арені спричиняють значні обсяги перекладів у сфері економіки з англійської мови українською, що, у свою чергу, потребує вироблення підходів до перекладу економічної термінології.

Економіка включає в себе різноманітні сфери діяльності: промисловість, сільське господарство, торгівля, біржа тощо [37], а розглядати їх можна у різних масштабах – мікроекономічному та макроекономічному. Мікроекономіка займається розглядом діяльності окремих господарчих одиниць в їхньому взаємозв'язку з різними контрагентами, у той час як макроекономіка вивчає господарську діяльність на рівні національної економіки, її регіонів, народногосподарчих комплексів, сфер та галузей, а також світового господарства в цілому [9].

Дослідження економічних термінів становить важливу проблему про що свідчить наявність значної кількості наукових праць, присвячених вивченню термінології різноманітних сфер економічної діяльності, зокрема розглядалися структурно-семантичні та функціональні особливості англійської банківської терміносистеми [8], структура та семантичні характеристики англійської термінології маркетингу [13], англійська термінологія фінансово-економічних взаємин [22], роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології [24], когнітивні аспекти перекладу економічних термінів [18], еквівалентне співвіднесення економічних термінів англійської та російської мови на матеріалі термінології управління персоналом [2],

формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери [27], переклад англомовних термінів фінансової галузі українською мовою [23], стратегії перекладу економічних метафор в установах Європейського Союзу [55], подолання різноперекладності англійських економічних термінів [30], стратегії перекладу економічних термінів [45]. Проте нам не вдалося знайти робіт, присвячених аналізу англійських мовних одиниць економічної терміносистеми та їх україномовних відповідників, що засвідчує актуальність проведення нашого дослідження.

Основною проблемою, яку вивчають економісти є аналіз і спроба зрозуміти основні детермінанти головних сукупних тенденції в економіці щодо загального обсягу виробництва товарів та послуг (ВВП), безробіття, інфляції та міжнародних операцій. Зокрема, мета економічного аналізу полягає у спробі пояснити причину та наслідки короткотермінових коливань ВВП (бізнес-цикл) та основних чинників довгострокового зростання ВВП (економічного зростання) [53, р. 20].

Очевидним є те, що економіка відіграє вирішальне значення, тому що у більшості випадків економічні події мають важливий вплив на життя і добробут всіх нас. Важко переоцінити те, наскільки важливими є задовільні економічні показники для добробуту громадян будь-якої країни. Економіка, яка має успішні показники, скоріше за все характеризується низьким рівнем безробіття та інфляції, стабільним і стійким економічним станом зростання. Навпаки, в країні з низькими економічними показниками буде спостерігатися негативний вплив на рівень життя і можливості працевлаштування громадян цієї країни. В практично всіх випадках наслідки економічної нестабільності виявляються руйнівними для будь-якої країни.

Наприклад, катастрофічні політичні та економічні наслідки, що стали результатом неспроможності підтримувати економічну стабільність серед основних промислових країн у період з 1918 до 1933 року

започаткували ланцюжок подій, які сприяли початку Другої світової війни, з катастрофічними наслідками як для всього людства, так і для світової економіки [53].

1.2. Класифікація економічної термінології

Термін – «емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [19]. М. М. Глушко вважає, що термін це – «слово або словосполучення для висловлення понять та позначення предметів, яке володіє, завдяки наявності в нього строгої та чіткої дефініції, чіткими семантичними межами і тому однозначне в рамках відповідної класифікаційної системи» [10, с. 33].

Класифікація термінів є одним з найважливіших наукових завдань, яке, у той же час, не можна назвати простим, адже підставою для класифікації термінів слугують різні окремі їх ознаки, а саме: змістовні, формальні, функціональні, внутрішні та позамовні. Всі ці класифікації можуть бути пов'язані з тими конкретними економічними науками і областями знання, в яких вони використовуються [12, с. 41 – 42].

Терміни економічної науки в цілому мають ряд специфічних ознак, які протиставляють їх термінам природничих і технічних наук. А саме:

1) пряма, явно виражена залежність термінів суспільних наук від певної економічної теорії, певної системи поглядів. При найближчому розгляді терміни природничих і технічних наук також залежать від теорії, яка, в свою чергу, визначається світоглядом, але ця залежність може бути не явно вираженою;

2) своєрідна реалізація ознаки системності. Поряд з терміносистемами, що відображають закінчені теорії (економічна теорія, теорія попиту і пропозиції, теорія макроекономічної стабільності), є такі галузі знань, для яких не побудовані системи понять і терміносистеми;

3) більш широкий розвиток синонімії та багатозначності, ніж у терміносистемах природничих і технічних наук (*costs* (витрати) – багатозначний термін) [12, с. 41 – 42]).

У сфері економічного базису і виробничих відносин є, з одного боку, терміни мови опису (у мовах політичної економіки, конкретної економіки) і, з іншого боку, терміни мови обслуговування економіки. Лексичними одиницями на позначення мови обслуговування можуть бути такі поєднання термінів, як наприклад: *operationalization of the total (useful) residential area* – введення в дію загальної (корисної) площі житлових будинків, які називаються показниками [15, с. 78]).

Показники – це сукупність ознак, які характеризуються наведеними даними. До назв показників входять терміни, що можуть позначати:

а) характерний (вимірювальний) об'єкт економіки (*products* – продукція, *working* – працюючі);

б) стан, властивості цих об'єктів і процеси, які з ними відбуваються (*presence* – наявність або *strength* – чисельність (працюючих), *production* – виробництво (продукції));

в) формальний спосіб (алгоритм) обчислення показника, наприклад, *volume* – обсяг (реалізації продукції) [15, с. 78]).

Основна проблема полягає в тому, що більша частина лексичних одиниць, що належать до сфери економіки, мають декілька варіантів перекладу і в більшості випадків це стосується не висловів, а окремих слів. Цей факт дає можливість розділити економічну лексику на одноперекладну та різноперекладну [17; 34].

Беручи до уваги той факт, що ми маємо насамперед справу з перекладом економічних термінів, однією з підстав класифікації термінології особливо релевантним до проблем перекладу є критерій однозначності і багатозначності, одноперекладності і різноперекладності.

Відзначаючи близькість економічної термінології до загальноповживаної лексики, на відміну, наприклад, від медичної

термінології, ми, на підставі ряду досліджень, дійшли висновку, що більшість англійських економічних термінів мають кілька варіантів перекладу, тобто вони різноперекладні. Тому ми розділили їх на одноперекладні терміни, що мають один варіант перекладу, і різноперекладні терміни, що мають більше одного варіанту перекладу. У той же час, англійський економічний термін може мати кілька значень, як при одноперекладності, так і при різноперекладності. Тому ми дозволили собі навести таку класифікацію з точки зору кількості значень і варіантів перекладу:

1. Одноперекладні англійські економічні терміни, що мають один варіант перекладу, поділяються на:

а) одноперекладні однозначні англійські економічні терміни, що мають одне значення, виражене одним варіантом перекладу.

Наприклад, більшість одноперекладних термінів становлять однозначні терміни, що володіють простою семантичною структурою. Такі терміни відповідають усім вимогам, які пред'являються до терміну. В основі кожного такого терміна лежить наукове визначення будь-якого економічного явища. В силу того, що це визначення доводиться вживати дуже часто, виникає необхідність зафіксувати його не тільки у формі ряду слів, але, з точки зору зручності, закріпити його в обсязі складного слова або хоча б словосполучення. Таким чином, одноперекладний однозначний термін – це відшліфована форма наукового визначення.

Наприклад, такими одноперекладними однозначними термінами можуть бути такі прості словосполучення, що складаються, як правило з двох слів, одне з яких є головним, а інше – залежним:

credit limit – кредитний ліміт;

corporation tax – податок на корпорацію;

nonprice competition – нецінова конкуренція;

income tax – прибутковий податок;

advanced country – розвинута країна;

agricultural policy – аграрна політика;

budget implementation – виконання бюджету;

fiscal year – фінансовий рік.

Складні словосполучення: *legal effect of an agreement* – юридична сила угоди;

the monetary base in the broad definition – грошова база в широкому визначенні.

Прості та складні слова, такі як *inflation* – інфляція;

beta-coefficient – бета-коефіцієнт;

crisis – криза;

commodity – товар широкого вжитку;

dividend – дивіденд;

econometrics – економетрія;

entrepreneur – підприємець;

consumer – споживач;

monopoly – монополія.

б) одноперекладні багатозначні англійські макроекономічні терміни, що мають більше одного значення, вираженого одним варіантом перекладу.

Тож одноперекладні можуть бути не тільки однозначні, але й багатозначні терміни. Це пов'язано з тим, що семантична структура таких термінів є складною, тобто термін має більше одного значення. Але в будь-якому випадку звукова та графічна структура у цих термінів буде однаковою.

Різноперекладність при однозначності – це наявність двох чи більше дублетів економічного терміну при одному єдиному значенні.

Дублетність в термінології – це наслідок зусиль перекладача підібрати найбільш раціональну і точну форму відображення слова з англійської мови на українську. Дублетність – це поєднання стислості з

точністю, тобто ситуація, коли один з дублетів найбільш короткий, а інший найбільш точний. Залежно від тієї ситуації, в якій знаходиться перекладач, і від того, які цілі перед ним стоять, він робить вибір. Джерелами дублетності можуть бути: калькування (утворення слова або виразу шляхом буквального перекладу іншомовного слова або виразу), запозичення (використання іншомовних слів), метафоризація (образне зближення слів на базі їхнього переносного значення).

Якщо говорити про ступінь запозичення одноперекладних багатозначних термінів із інших мов, то тут ми можемо зустріти як запозичення, так і англійські слова. Що стосується лексико-морфологічної структури, можна відзначити, що простих термінів набагато більше, ніж складних серед одноперекладних багатозначних термінів.

2. *Різноперекладні англійські економічні терміни, що мають більше одного варіанту перекладу, поділяються на:*

а) *різноперекладні однозначні англійські макроекономічні терміни, що мають одне значення, виражене більш, ніж одним варіантом перекладу.*

Наприклад, такі складені словосполучення як *blanket mortgage* – застава, що складається з декількох одиниць нерухомості, загальна застава, іпотека; *redeem* – звільняти майно від заставного обтяження, повертати, викупати, повертати, погашати.

б) *різноперекладні багатозначні англійські економічні терміни, що мають більше одного значення, кожне з яких висловлено не менше, ніж одним варіантом перекладу, а в разі дублетності – більш, ніж одним.*

Наприклад, термін “*currency*” має декілька варіантів перекладу:

- 1) грошовий обіг
- 2) валюта
- 3) гроші
- 4) термін дії

5) *чинність* [11].

А також термін “*rate*”:

1) *норма, ставка, тариф*

2) *місцевий податок*

3) *коефіцієнт, відсоток*

4) *валютний курс*

5) *рівень, ступінь*

6) *швидкість, темп* [39].

Спочатку ми провели кількісний аналіз одноперекладних та різноперекладних макроекономічних термінів у нашій вибірці та зобразили отриманий результат у вигляді діаграми.

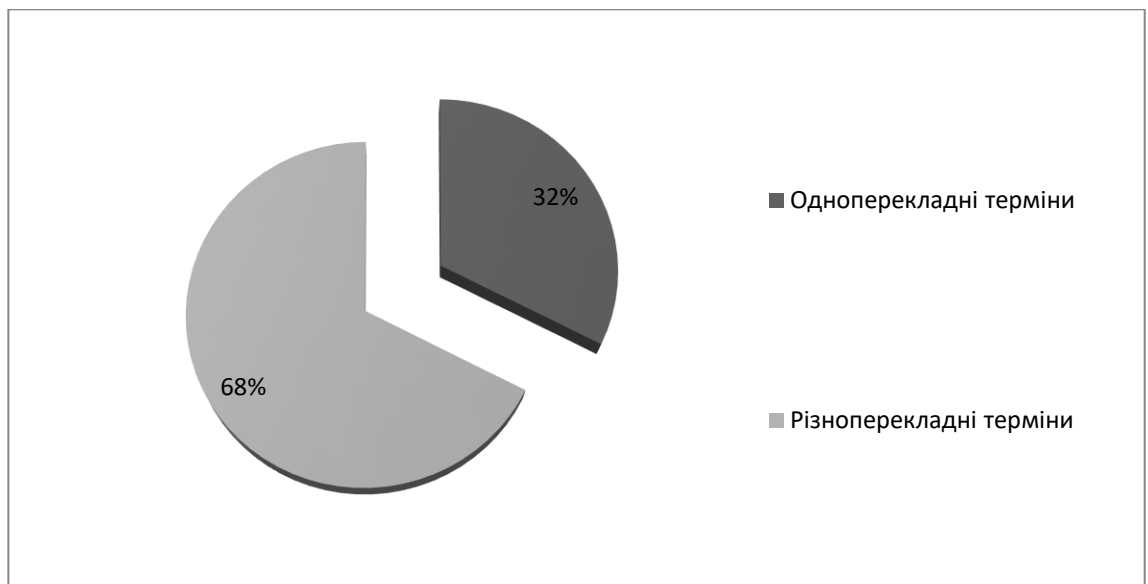


Рис. 1. Аналіз економічних термінів за ознакою одноперекладності та різноперекладності

Як помітно з рисунку 1 найбільший відсоток у нашій вибірці становлять різноперекладні терміни (68 %), у той час як одноперекладні терміни посіли друге місце – 32 %.

У межах нашої вибірки не було виявлено дублетних термінів. Однак, ми також дослідили терміни в межах категорій різноперекладних термінів

та знову ж таки зобразили результати у вигляді зручної та наочної діаграми.

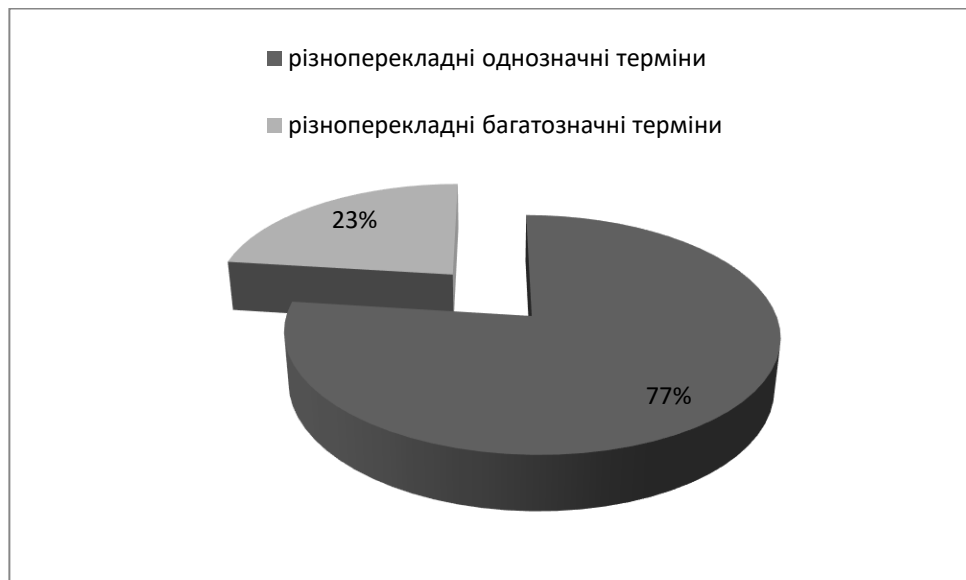


Рис. 2. Аналіз економічних термінів за ознакою різноперекладності

Як бачимо з рис. 2. у нашій вибірці превалюють різноперекладні однозначні англійські макроекономічні терміни, що мають одне значення, виражене більш, ніж одним варіантом перекладу (77 %), у той час як різноперекладних багатозначних англійських економічних термінів, що мають більше одного значення, кожне з яких висловлено не менше, ніж одним варіантом перекладу значно менше – усього 23 %.

Джерелами багатозначності є полісемія, омонімія, конверсія. Ця багатозначність може бути неоднорідною, тобто різні значення терміну можуть належати до економічної термінології, будь-якої іншої термінології або загальноживованої лексики. Це слугує причиною розділити багатозначні терміни на змішані терміни, значення яких можуть належати до економічної термінології, будь-якої іншої термінології або до нетермінологічної лексики, і чисті економічні терміни, значення яких знаходяться тільки в межах економічної термінології [32].

Варто також зазначити, що деякі дослідники навіть не визнають полісемією таку наявність різних значень у термінів, що використовуються в різних галузях науки або техніки: «не можна вважати полісемічним знак, що зустрічається в різних термінологічних системах», а терміни, що одночасно використовуються в декількох галузях знання, вважають не одним полісемічним знаком, а знаками-омонімами. Точки зору на таку омонімію відрізняються. Так, з одного боку, пропонуються дві характерні риси «міжнаукової термінологічної омонімії», а саме закріпленість за термінами різних дефініцій та функціонування термінів у різних термінологічних системах; з іншого, Т.В. Риженкова вважає, що омонімічними слід вважати «навіть ті одиниці, котрі у своїх значеннях зберігають загальний семантичний компонент у різних терміносистемах» [29]. Ця точка зору має опонентів серед лінгвістів. Зокрема, зазначається, що термінам властива полісемія та омонімія, а в межах полісемії можливі різні її типи та види. Для полісемії термінів характерно розшарування значень у залежності від вживання слова в різних галузях знання.

Аналізуючи наявність у термінів різних значень у різних терміносистемах, не можна заперечувати існування багатозначних термінів навіть у межах однієї терміносистеми. Так, термін “*management*” має декілька значень в економічній термінології: 1) *правління, менеджмент*; 2) *виконавчі повноваження*; 3) *дирекція*; 4) *регулювання*, а також володіє трьома значеннями в межах біологічної термінології, позначаючи: 1) *використання природних ресурсів* 2) *підкування, догляд за тваринами* 3) *режим хазяйнування, спосіб використання* [40]. Явище багатозначності термінів пояснюється самою природою терміносистеми, що використовує мовний знак та функціонує за законами природної мови, слідуючи усім тенденціям останньої, у тому числі і тенденції до лексичної багатозначності або полісемії.

Усі терміни за своєю побудовою поділяються на:

1. Прості, які складаються із одного слова, наприклад:

income – дохід;
bankruptcy – банкрутство;
calculation – розрахунок;
coin – монета;
commodity – товар;
competition – конкуренція;
debenture – облігація;
deliveries – поставки;
demand – попит;
dissolve – ліквідувати;
earnings – заробіток;
liability – відповідальність;
liquidity – ліквідність;
measurement – вимірювання;
mortgage – закладна;

2. Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс, наприклад:

macroeconomics – макроекономіка;
hardware – готові вироби;
homeowners – домовласники;
households – домоволодіння;
landholder – орендатор земельної ділянки;
landlord – домовласник;
layoff – скорочення виробництва;
layout – схема організації робіт;
large-scale – крупний;
outflow – втрата;
output – продукція;
warehouse – склад;
wholesaler – оптовик;

3. Терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів, наприклад:

specific performance – реальне виконання;
acceptance bank – акцептний банк;
accounting system – статистична система;
additional revenue – додатковий прибуток;
budget deficit – дефіцит бюджету;
budget surplus – бюджетний профіцит;
GDP Deflator – дефлятор валового внутрішнього продукту;
government control – державний контроль;
gross domestic product – валовий внутрішній продукт;
gross revenue – валовий дохід;
imputed rent – умовно нарахована вартість оренди;
imputed value – умовно нарахована вартість;
incur – зазнати;
inflation – інфляція;
joint stock company – акціонерна компанія;
national income accounting – національне рахівництво;
nominal GDP – номінальний валовий внутрішній продукт;
output of goods – виробництво товарів;
overseas market – закордонний ринок;
price deflator – дефлятор цін;
production schedule – план основного виробничого процесу;
purchasing power – купівельна спроможність;
rate of surplus value – норма додаткової вартості;
real GDP – реальний внутрішній валовий продукт;
runaway inflation – гіперінфляція;
service management – забезпечення обслуговування споживачів;
semi-skilled labour – напівкваліфікована робота;
standards of living – рівень життя;

stock market – біржа цінних паперів;

systematic observation – систематичне спостереження;

taxable profit – прибуток, що підлягає оподаткуванню;

total expenditure – загальний обсяг витрат;

underground economy – тіньова економіка;

unskilled labour – некваліфікована робота;

value added tax – податок на додану вартість.

У межах нашого дослідження ми провели кількісний аналіз термінів за їх будовою та зобразили отримані результати графічно.

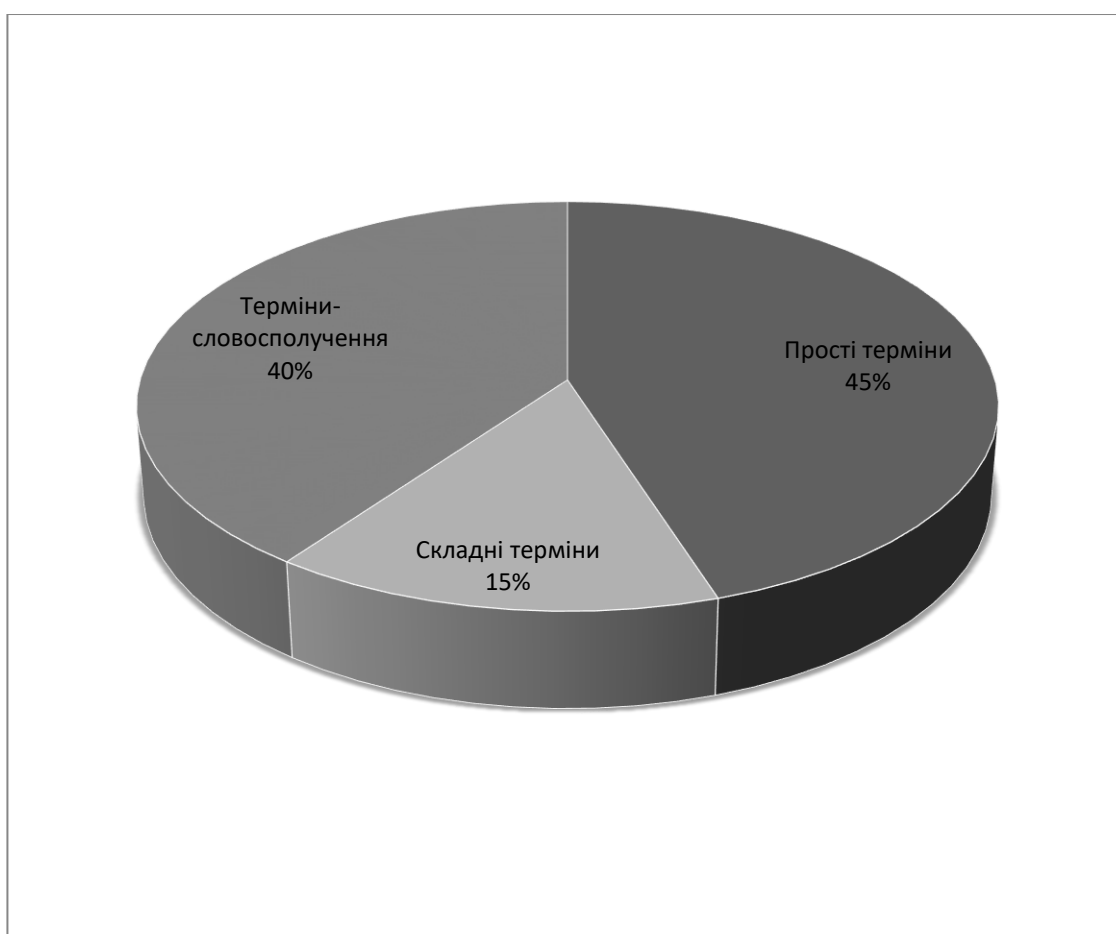


Рис. 3. Аналіз макроекономічних термінів за їх будовою

Як помітно з рис. 3. у нашій вибірці найбільший відсоток становлять прості терміни (45 %), на другому місці – терміни-словосполучення (40 %) і найменший відсоток складних термінів – усього 15 %.

Згідно ще однієї класифікації терміни поділяються на такі, що мають перекладні відповідники та безеквівалентні, які, у свою чергу, підрозділяються на дві групи:

- *терміни на позначення явищ, які тимчасово відсутні в системі економічних понять української мови;*
- *терміни на позначення явищ, які щойно з'явилися в сфері української економіки [31].*

До однієї з найдетальніших класифікацій належить змістовна класифікація термінів – за логічною категорією того поняття, яке позначається терміном. Зокрема можна виокремити такі економічні терміни:

- *терміни предметів (currencies – грошові одиниці);*
- *терміни процесів (controlling – контроль, trade – торгівля);*
- *терміни ознак, властивостей (asset turnover – оборотність активів);*
- *терміни величин та їх одиниць (liquidity ratio – коефіцієнт ліквідності).*

Для правильного розуміння та передачі термінів важливо знати їх словотвірну і морфологічну структуру. За своєю будовою терміни поділяються на наступні структурні типи: 1) *прості терміни*; 2) *похідні терміни: префіксальні, суфіксальні, суфіксально-префіксальні*; 3) *складні терміни*; 4) *терміни-словосполучення [6].*

Отже, в структурному плані послідовно постає питання специфіки перекладу однослівних та багатослівних термінів. З метою її з'ясування розглянемо кожен тип окремо.

Просте слово-термін є непохідним, основа якого залишається незмінною та включає в себе головне значення слова. Складається лише з однієї кореневої морфеми, до якої можуть приєднуватися морфологічні флексії: *check* (чек), *income* (прибуток).

Поряд із простими термінами-словами в терміносистемах порівнюваних мов зустрічаються *похідні терміни-слова*. Зазначимо, що похідне слово є специфічною одиницею словотвірної системи. Створення кожного нового похідного слова є насамперед утіленням певного семантичного наміру того, хто говорить, його спроби відобразити в новій формі нове значення. Специфіка семантики похідних слів обумовлена характером сполучуваності значень компонентів нового слова. Загальне значення нового слова виводиться із значень його компонентів: основ і словотворчих афіксів.

Процеси приєднання афіксів, які традиційно називаються афіксацією, складають важливу частину морфології і словотворення більшості мов світу, що розрізняються в типологічному плані переважно використанням однієї з таких різновидів афіксації, як суфіксація або префіксація, і використанням останніх у дериваційній морфології [38, с. 59].

За визначенням О. С. Ахмановой, «афіксація – це морфологічний процес (відпов. явище), що полягає у приєднанні афіксів до коренів або основ» [4]. Афіксація є одним з найбільш продуктивних способів словотворення. Префікси і суфікси являють собою службові лексичні морфеми, що не збігаються з основами самостійно функціонуючих в мові лексичних одиниць (префікси передують твірній основі, суфікси слідує за нею).

Похідне слово-термін містить у своєму складі одну кореневу та одну (чи більше) афіксальну морфему: *overproduction* – *перевиробництво*, *lessor* – *лізингодавець*, *intensification* – *інтенсифікація* та інші. Серед афіксів можна виділити два типи: 1) власні (внутрішні засоби мови); 2) запозичені. Переважна більшість всіх продуктивних в термінологічній лексиці суфіксів є запозиченими з латинської, грецької та французької мов ще в пізній середньо-англійський період [22, с. 10].

До продуктивних способів термінологічної номінації належать створення і використання в різних терміносистемах складних слів. У нашому випадку, під складними словами ми розуміємо слова, які являють собою поєднання двох або більше основ, що збігаються з формами, що приводяться в словниках.

Складні терміни – слова, які складаються не менш як із двох кореневих морфем (компонентів) та характеризуються графічною та семантичною цілісністю. З точки зору структури складових розрізняються такі типи складних слів: складні слова, що складаються з простих основ (*drawback*); складні слова, в яких принаймні один компонент є похідною основою (*leaseholder*); складні слова, в яких один з компонентів є скороченням; складні слова, в яких один з компонентів є складним словом [3, с. 71].

Саме англійські складні слова потребують особливої уваги та зваженості під час перекладу англійських фінансово-економічних текстів на українську мову, оскільки вони є поганою сировиною для запозичення або калькування й потребують вдалого словосполучення або описового звороту.

Економічні терміни в сучасній українській мові найбільш часто виражаються іменниками і мають однокомпонентну чи двокомпонентну структуру. **Однокомпонентні терміни**, виражені іншими частинами мови (дієсловами, прикметниками, прислівниками), не дуже характерні для економічної термінології української мови.

Двокомпонентні терміни утворюються за різними моделями, з яких найбільш поширені моделі *іменник + іменник*, *іменник + прикметник*. Модель дієслово + іменник представлена не регулярно.

Найбільш поширені моделі серед **трикомпонентних економічних термінів** української мови наступні: *іменник + прикметник + прикметник*, *іменник + іменник + прикметник*, *іменник + іменник + прикметник*.

У зв'язку з тим, що економічні терміни виконують прикладну функцію як інструменти пізнання і як засоби фіксації економічного знання, вони піддаються уніфікації і закріплюються в тій чи іншій формі в якості рекомендованих або стандартизованих. На цій основі будується класифікація термінів по нормативності – ненормативності, яка включає в себе терміни, що знаходяться в процесі стандартизації, які зазнали стандартизації (стандартизовані) (*inflation* – інфляція), відхиляються в процесі стандартизації (неприпустимі); знаходяться в процесі впорядкування (рекомендовані), які зазнали впорядкування (рекомендовані), паралельно допустимі, відхилені в процесі упорядкування [12].

З точки зору приналежності термінів до частин мови розрізняють терміни-іменники, прикметники, дієслова, прислівники. Наприклад, серед лінгвістичних термінів є іменники (*contribution* – внесок, *budget* – бюджет), прикметники (*insolvent* – неплатоспроможний, *incentive* – стимул). Підрахунки показують, що термінів – назв об'єктів у відсотковому відношенні набагато більше, ніж термінів – назв ознак. Та й позначення ознак в термінах часто виступають в упредметненому вигляді.

Класифікація термінів за авторством відображає соціологічний підхід до термінів. Відомі в цьому плані колективні та індивідуальні терміни.

Нарешті, в результаті аналізу частоти використання термінів у текстах може бути застосована класифікація, що виділяє високочастотні і низькочастотні терміни. Відомості про частотність економічних термінів можуть бути почерпнуті з численних частотних термінологічних економічних словників [33, с. 54].

Наведений перелік класифікацій економічних термінів дозволяє зробити висновок про те, що настільки багатогранне явище, як економічний термін, входить у найрізноманітніші класифікації – за логічними, лінгвістичними, науковими та іншими принципами. Ці

класифікації у своїй сукупності характеризують роль і місце термінів в економічній сфері функціонування сучасного суспільства.

1.3. Екстралінгвістичні чинники перекладу текстів у галузі економіки

У порівнянні з перекладами загального характеру (які, тим не менш, містять цілу низку проблем, що потребують спеціального обговорення), виконання спеціалізованих перекладів передбачає володіння низкою знань та специфічних понять й термінів, які притаманні відповідній галузі в межах якої здійснюється переклад. Саме тому, одним із основних питань під час виконання перекладу спеціалізованих текстів, незалежно від галузі, є компетентність перекладача [41].

Фахова компетентність перекладача є об'єктом числених досліджень вчених-методистів [25; 36; 44; 48] та тлумачиться як основна система знань, необхідних для здійснення перекладу, що має чотири відмінні ознаки:

- 1) вона є експертним знанням, що не є автоматично притаманним усім філологам;
- 2) це в основному практичні знання (а не теоретичні);
- 3) вона складається з різних взаємопов'язаних компонентів;
- 4) стратегічний компонент є дуже важливим, оскільки він є основою всіх практичних знань [48].

Запропонована модель компетентності перекладача складається з 5 компонентів та психофізіологічного складника [44; 48]:

філологічний компонент визначається як основна система знань, навичок й умінь, необхідних для вільного спілкування в обох мовах;

екстралінгвістичний компонент визначалася як система знання про світ в цілому та про конкретні галузі зокрема, що поділяється на:

знання про переклад (його основні поняття: види перекладу, перекладацькі процеси тощо); бікультурні знання, енциклопедичні знання та предметні знання (у конкретних сферах);

інструментальний компонент визначається як знання, навички й уміння, пов'язані з практикою професійного перекладу: знання і вміння використання всіх джерел документації; знання та використання нових технологій; знання ринку праці та професійні знання (ціни, взаємовідносини у колективі, правила укладання резюме тощо);

психофізіологічний компонент визначається як здатність використовувати психомоторні та когнітивні ресурси задля виконання перекладацької діяльності;

стратегічний компонент є основним та таким, що об'єднує решту компонентів в єдине ціле.

Схематично модель фахової компетентності перекладача подано на рисунку 4.

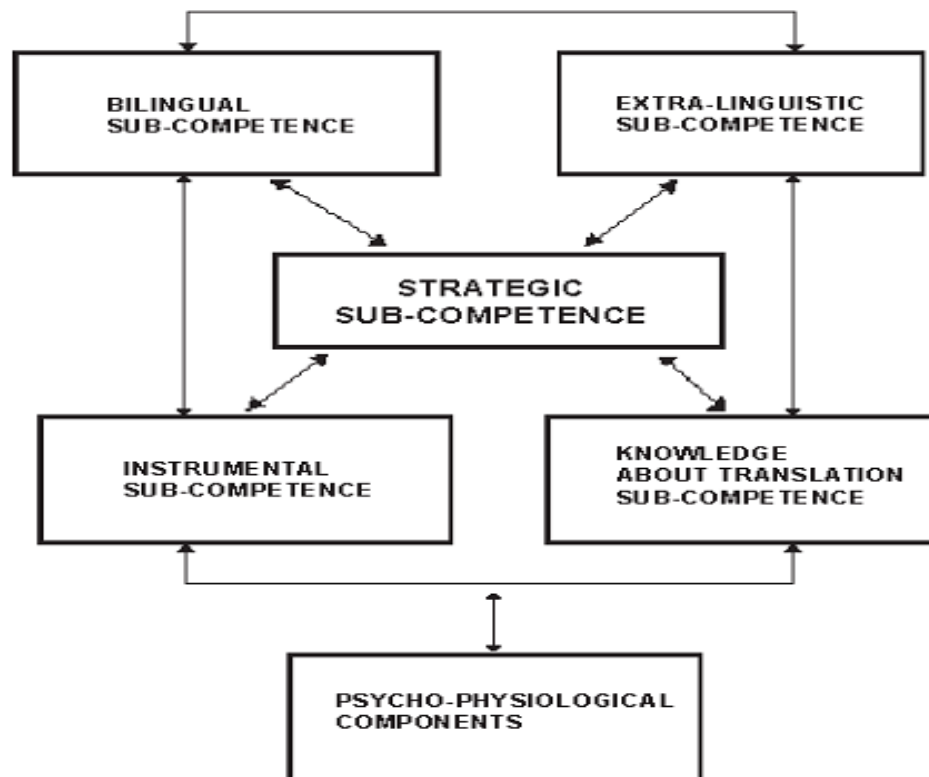


Рис. 4. Модель фахової компетентності перекладача, розроблена групою РАСТЕ (запозичено з [48])

Як помітно з рис. 4., екстралінгвістичні знання відіграють особливо важливу роль під час перекладу, свідченням чого є їх включення практично усіма дослідниками до обов'язкових складників фахової компетентності перекладача [20; 36; 50; 52].

У перекладознавчій та методичній літературі [36] розрізняють фонові (соціобікультурні, енциклопедичні тощо) та предметні (притаманні певній галузі) знання, тобто виходячи із запропонованої класифікації у нашому випадку мова йде про останній тип знань.

Існує три основних типи предметних знань: *академічні, досвідні та практичні*. Незважаючи на те, що ці три типи знань можуть по різному називатися в різних працях та документах, основні характеристики кожного з них залишаються незмінними, розглянемо детальніше кожен із згаданих типів предметних знань [59].

Наявність академічних знань позначає те, що перекладач має академічний рівень предметного досвіду, тобто, як правило, має вищу освіту в галузі, тексти з якої він перекладає. Цей перекладач не тільки володіє мовними знаннями, достатніми для перекладу документів, але й добре вивчив предмет, володіє правилами написання текстів у згаданій галузі.

Наявність досвідних предметних знань означає, що такий перекладач працював у цій галузі (перекладав тексти відповідної тематики) та розуміє предмет з власного досвіду. Такі перекладачі дуже часто є професіоналами у певній галузі на пенсії і просто підробляють виконуючи переклади, або ж професіонали своєї справи, які працюють перекладачами за сумісництвом.

Наявність практичних знань вказує на те, що перекладач наразі працює у певній сфері та розуміє основні її поняття завдячуючи такому досвідові. Зокрема, він добре орієнтується в термінології, знає стилістичні особливості текстів згаданої тематики тощо.

Класифікацію предметних знань перекладача унаочнено в вигляді рисунку 5.

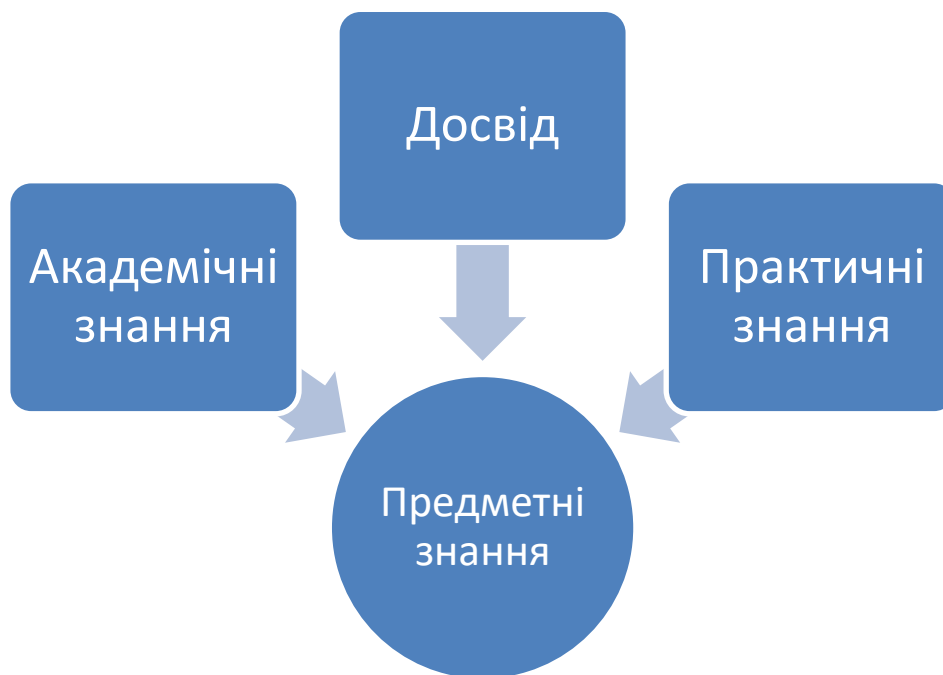


Рис. 5. Класифікація предметних знань професійного перекладача

Це не означає, що перекладачі, які мають академічні або досвідні знання не працюють у відповідних галузях, але перекладач із практичними знаннями максимально спрямований на те, щоб зберегти свою перекладацьку кар'єру та забезпечити її подальший розвиток. Такі перекладачі, як правило, перекладають неповний робочий день, щоб розширити свої знання на місцях, заробити додаткові кошти або інколи навіть із альтруїстичних причин, таких як бажання переглянути інформацію, яка розповсюджується на глобальну аудиторію, здобути нові знання для себе.

Значення предметних знань у структурі фахової компетентності професійного перекладача складно переоцінити, адже вони чинять неабиякий вплив на загальну якість виконуваного перекладу, а відтак визначити чи переклад виконаний недосвідченим фахівцем, який не володіє предметними знаннями можна за низкою наступних ознак [59]:

1) мова. Однією із перших ознак того, що переклад виконано не професіоналом є відсутність технічної мови. Якщо загальні терміни використовуються для заміни того, що має бути вузькоспеціалізованою мовою, замовник не лише ризикує звучати менш професійно, але на додачу передане повідомлення може не передати його намір;

2) знаки та символи: кожна галузь має номенклатуру, яка є властивою лише для неї. Сюди входять знаки, символи, аббревіатура тощо. Усі вони є важливими для розуміння повідомлення замовника, але ті самі ознаки та символи, ймовірно, можуть значно різнитися у різних галузях;

3) процедури. Лексеми рідко перекладається слово-в-слово. Замість цього, передаються у першу чергу значення слів на цільовій мові. Це часто передбачає переклад одного слова цілим словосполученням, пропозицією або навіть абзацем залежно від мови. Роз'яснюючи процедуру, обов'язково, щоб перекладач знав не тільки те, що означають слова, але й чому вони використовуються у певному сенсі, і як вони корелюють із загальною картиною.

Якщо перекладач не має такого рівня знань, як особа або особи, які будуть читати перекладені тексти, вони не зможуть зрозуміти, чи відповідає документ своїй призначеній меті.

Окрім медичних або юридичних текстів, які повинні виконуватися перекладачами, які мають відповідну спеціалізацію, ділові контракти є важливими елементами комерції та значно відрізняються в залежності від країни та культури.

Точний переклад контракту з однієї мови іншою вимагає значно більшого, ніж послівного перекладу слів. Інші галузі, в яких слід враховувати необхідність виконання перекладу перекладачами, які мають відповідну спеціалізацію, це – будівництво, освіта, видобуток корисних копалин, IT-гадузь, фармацевтика, економіка тощо.

Інформація в нашому світі швидко змінюється, так само, як і соціальна та культурна ситуація в усьому світі. Перекладачі, які є

необізнаними із досягненнями у згаданих сферах, труднощами, пов'язаними з цими предметними сферами можуть погано впоратися із поставленим завданням, що є неприпустимим у професійному перекладі. Саме тому, перед тим, як розпочати виконання перекладу економічного тексту слід проаналізувати його основні поняття.

Саме тому, ми унаочнили макроекономічний термінологічний апарат на рисунку 6.

Як помітно з рис. 6, на якому показані результати аналізу відповідного тексту за темою “Макроекономічні показники” (*The Data of Macroeconomics*) з англomовного джерела [49], поняттєва схема включає чотири видові поняття:

1) макроекономічні показники (*The Data of Macroeconomics*):

consumer price index – індекс споживчих цін;

GDP Deflator – дефлятор ВВП;

gross domestic product – валовий внутрішній продукт;

nominal GDP – номінальний ВВП;

real GDP – реальний ВВП

2) макроекономічні установи (*Microeconomic Institutions*):

Bureau of Economic Analysis – Бюро економічного аналізу;

government agencies – урядові відомства;

U.S. Department of Commerce – Міністерство Торгівлі США.

3) макроекономічні процеси (*Microeconomic processes*):

economic activity – економічна діяльність;

depression – депресія;

demand – попит;

financial turmoil – фінансовий безлад;

inflation – інфляція;

output of goods – виробництво товарів;

<p>Макроекономічні показники (<i>The Data of Macroeconomics</i>)</p> <p><i>consumer price index</i> – індекс споживчих цін; <i>GDP Deflator</i> – дефлятор ВВП; <i>gross domestic product</i> – валовий внутрішній продукт; <i>nominal GDP</i> – номінальний ВВП; <i>real GDP</i> – реальний ВВП</p>		<p>Макроекономічні установи (<i>Microeconomic Institutions</i>)</p> <p><i>Bureau of Economic Analysis</i> – Бюро економічного аналізу; <i>government agencies</i> – урядові відомства; <i>U.S. Department of Commerce</i> – Міністерство Торгівлі США</p>
МАКРОЕКОНОМІКА		
<p>Макроекономічні процеси (<i>Microeconomic processes</i>)</p> <p><i>economic activity</i> – економічна діяльність; <i>depression</i> – депресія; <i>demand</i> – попит; <i>financial turmoil</i> – фінансовий безлад; <i>inflation</i> – інфляція; <i>output of goods</i> – виробництво товарів; <i>polycymaking</i> – прийняття рішень; <i>political debate</i> – політичні дебати; <i>recession</i> – спад</p>		<p>Макроекономічні явища (<i>Microeconomic phenomena</i>)</p> <p><i>fixed incomes</i> – фіксовані прибутки; <i>imputation</i> – умовно нарахована вартість; <i>income</i> – прибуток; <i>investment</i> – інвестиція; <i>output</i> – продукція; <i>profit</i> – прибуток; <i>rate of inflation</i> – рівень інфляції; <i>stable prices</i> – стабільні ціни; <i>standards of living</i> – рівень життя; <i>state of economy</i> – стан економіки; <i>unemployment rate</i> – рівень безробіття; <i>value added</i> – додана вартість</p>

Рис. 6. Фонові знання та лексичні одиниці для позначень головних понять теми “Макроекономічні показники” (*The Data of Macroeconomics*)

polycymaking – прийняття рішень;

political debate – політичні дебати;

recession – спад.

4) макроекономічні явища (*Microeconomic phenomena*):

fixed incomes – фіксовані прибутки;

imputation – умовно нарахована вартість;

income – прибуток;

investment – інвестиція;

output – продукція;

profit – прибуток;

rate of inflation – рівень інфляції;

stable prices – стабільні ціни;

standards of living – рівень життя;

state of economy – стан економіки;

unemployment rate – рівень безробіття;

value added – додана вартість.

Таким чином, викладений вище аналіз дозволив встановити головні поняття, на яких ґрунтується тема, обрана нами матеріалом дослідження, а також лексичні одиниці для їх позначення. Усвідомлення як перших, так і останніх є необхідною умовою готовності перекладача до роботи з текстами, які відносяться до згаданої тематики.

Висновки до розділу 1

Глобалізаційні процеси, які охопили весь світ та не оминули й нашу країну обумовлюють постійне зростання обсягів перекладів у найрізноманітніших галузях людського життя. Саме тому останнім часом надзвичайно гостро стоїти проблема перекладу економічної термінології, що набуває дедалі більшої ваги серед фахівців-економістів.

Економічний переклад являє собою міждисциплінарну галузь досліджень та професійної практики, основу якої утворюють головним чином перекладознавство, економіка, лінгвістика та дослідження з теорії комунікації.

Як відомо, економіка включає в себе різноманітні сфери діяльності: промисловість, сільське господарство, торгівля, біржа тощо, а здійснювати їх розгляд можливо у різних масштабах – мікроекономічному та макроекономічному. Мікроекономіка займається розглядом діяльності окремих господарчих одиниць в їхньому взаємозв'язку з різними контрагентами, у той час як макроекономіка вивчає господарську діяльність на рівні національної економіки, її регіонів, народногосподарчих комплексів, сфер та галузей, а також світового господарства в цілому. Саме остання набирає дедалі більшої значущості, а кількість макроекономічних текстів збільшується з року в рік, що спричинює попит на кваліфікованих перекладачів, які спеціалізуються на такій тематиці та здатні швидко і без втрати якості виконувати такі переклади.

Фахова компетентність перекладача неодноразово ставала об'єктом числених досліджень вчених-методистів і перекладознавців та являє собою основну систему знань, необхідних для здійснення перекладу, що складається з п'яти взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів, а саме: білінгвального, екстралінгвістичного, інструментального, психофізіологічного, стратегічного.

Особливе значення для нашого дослідження відіграє екстралінгвістичний компонент, в межах якого дослідники виділяють низку немовних знань, необхідних перекладачеві для успішного здійснення перекладу, а саме: знання про переклад (його основні поняття: види перекладу, перекладацькі процеси, перекладацькі стратегії тощо); бікультурні знання, енциклопедичні знання та предметні знання (у конкретних сферах). Саме предметні знання і стали об'єктом нашого дослідження у другому підрозділі першого розділу, адже вони передбачають володіння знаннями у макроекономічній сфері та, у свою чергу, підрозділяються на академічні, досвідні та практичні.

Побудована поняттєва схема за текстом з теми “Макроекономічні показники” (*The Data of Macroeconomics*), унаочнює чотири основні видові поняття: макроекономічні показники (*The Data of Macroeconomics*), макроекономічні установи (*Microeconomic Institutions*), макроекономічні процеси (*Microeconomic processes*), макроекономічні явища (*Microeconomic phenomena*)

Встановлення головних понять, на яких ґрунтується тема, обрана нами матеріалом дослідження, а також лексичних одиниць для їх позначення є надзвичайно важливим, адже це – ключова умова готовності перекладача до роботи з текстами, які відносяться до згаданої тематики.

Ми розглянули також різноманітні класифікації економічних термінів. Наведений перелік класифікацій дозволяє зробити висновок про те, що таке багатогранне явище, як економічний термін, входить у найрізноманітніші класифікації – за логічними, лінгвістичними, науковими та іншими принципами. Ці класифікації у своїй сукупності характеризують роль і місце термінів в економічній сфері функціонування сучасного суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

2.1. Специфіка економічного дискурсу

Поняття економічного дискурсу тісно пов'язане з поняттям мови для спеціальних цілей (language for specific purposes – LSP), тобто високоспеціалізованої мови (наприклад мова медицини, права, економіки, макроекономіки), яка відзначається наявністю спеціальної лексики, певного морфо-синтаксису та текстуальних ознак [43].

М. Готті [47] вказує на те, що світ спеціалізованого дискурсу не такий вже однорідний, як це може здатися з першого погляду, оскільки чітке розрізнення має бути зроблено між різними типами спеціалізованих мов. Але, на думку автора, існує ще одна відмінність у галузі спеціалізованих мов – це відмінність, завдяки якій можна розрізнити кожен з них, визначаючи рівень її спеціалізації. М. Готті, по суті, виявляє три різні комунікативні ситуації, що виникають, коли спеціаліст займається темою, що пов'язана з його конкретною професійною сферою:

1) експерт, який звертається до інших експертів, обговорюючи питання, що стосуються його вузькоспеціалізованої тематики, часто використовуючи спеціалізовану термінологію, значення якої приймається як належне та добре усвідомлюється іншими експертами;

2) експерт, який звертається до непрофесіоналів, в основному з метою навчання та пояснення понять, які використовуються в межах відповідної дисципліни. Кожного разу, коли спеціалізована лексика зустрічається вперше, наводиться її визначення, дуже часто із наданням ілюстративного матеріалу; найтиповішими випадками такої ситуації спілкування є навчальні посібники та підручники;

3) експерт, який звертається до широкої громадськості з метою надання інформації в межах своєї дисципліни або дослідницької ділянки для широкого загалу із максимальним використанням повсякденної лексики. Типовими прикладами таких звернень до громадськості є

Мови для спеціальних цілей як такі, повинні задовольняти особливим вимогам. Саме тому дослідники [43; 47] пропонують перелік бажаних якостей спеціалізованого дискурсу, яким мають відповідати і мови для спеціальних цілей, а саме:

- 1) точність, простота та чіткість;
- 2) об'єктивність;
- 3) абстрактність;
- 4) узагальненість;
- 5) щільність інформації;
- 6) стислість або лаконізм;
- 7) емоційна нейтральність;
- 8) однозначність;
- 9) безособовість;
- 10) логічність та послідовність;
- 11) використання визначених спеціальних термінів, символів та цифр.

Окрім того, спеціалізований дискурс характеризується низкою лексичних, морфосинтаксичних та текстових рис. Це також функції, які перекладачі спеціалізованих текстів повинні враховувати при їх перекладі та детальному аналізі.

Як зазначають дослідники [43], лексика завжди була основним аспектом завдяки якому мови для спеціальних цілей відрізняються від загальної мови. Аналізуючи основні лексичні особливості спеціалізованого дискурсу, М. Готті [47] пояснює, що монореферентність (*monoreferentiality*) – це найбільш широко вивчена відмінна особливість спеціалізованої лексики, порівняно з загальною мовою.

Монореферентність вказує на те, що для слів, які використовуються в даному контексті, допускається лише одне значення, яке обмежується дисциплінарною сферою, в якій використовуються конкретні терміни. Оскільки наукове співтовариство вважає за краще уникати альтернативних термінів для позначення одного і того ж поняття (явище дублетності термінології), то у наукових текстах важко замінити термін його синонімом. Така заміна призводить до певної лексичної повторюваності (тавтології) у такого плану текстах, спричинену обмеженою кількістю спеціалізованих лексичних одиниць, притаманних певній галузі.

Ще однією особливістю спеціалізованого дискурсу на лексичному рівні є відсутність емоцій (емоційна нейтральність): оскільки, на відміну від загальної мови, спеціалізований дискурс має в основному інформаційне призначення, терміни мають виключно денотативну функцію, надаючи більш нейтральний і штучний тон мові. Спеціалізована лексика також характеризується референтною точністю, згідно з якою кожен термін повинен мати безпосереднє посилання на власне поняття та уникати використання непрямих поняттєвих систем, таких як евфемізми [43].

У межах спеціалізованого дискурсу також активно використовується метафоризація з метою створення термінів, запозичених із загальної мови. Створення метафор має низку переваг: по-перше, термінологічна прозорість, отримана шляхом асоціювання нових понять із вже існуючими елементами у семантичній преференціальній системі співрозмовника; по-друге, лаконічність, внаслідок негайного посилання на існуючу інформацію, відому співрозмовнику, без необхідності складних визначень; нарешті, визначення складних або абстрактних понять спрощується використанням фізичних образів світу.

Що стосується морфосинтаксичних особливостей спеціалізованого дискурсу, то М. Готті [47] зазначає, що специфічність морфосинтаксичних

явищ, виявлених у мовах для спеціальних цілей, є не якісною, а кількісною. Деякі особливості можуть також виникати й у загальній мові, але їх більш висока частка простежується саме в спеціалізованому дискурсі, що й робить їх характерними лише для останнього нього. Дуже поширеною синтаксичною особливістю спеціалізованого дискурсу є номіналізація, за допомогою якої замість дієслова використовується іменник для вираження понять, які відносяться до дій чи процесів. Як пояснюється М. Готті [47], номінальні форми створюють високу номінальну щільність в цьому типі текстів – вищу, ніж у стандартних текстах. Крім того, номінальний стиль передбачає більш високий рівень перед/постмодифікації, що дозволяє спростити потік інформації, сприяє більшій згуртованості і підкреслює словесну дію.

Традиційно переклад економічного дискурсу є складовою технічного перекладу, а сама економіка галузь характеризується складною мовою, яка становить значний науковий інтерес та подекуди значні перекладацькі труднощі.

Так, при перекладі економічних термінів необхідно враховувати деякі змінні, такі як різні норми, системи, інститути, різні способи мислення та підхід до проблем. Крім того, оскільки кожна країна має свої відмінні риси в галузі економіки, терміни, пов'язані з культурою, є частотними і можуть бути складними для перекладу іншою мовою.

Ще однією складністю може бути той факт, що в багатьох мовах, серед яких й українська, економічні терміни складаються з англіцизмів, а тому перекладач повинен вирішити, чи залишити англійський термін (це те, що, як правило, й відбувається), або перекласти його найкращим чином, уникаючи надмірного використання запозичених слів [43].

Спеціалізовані тексти мають ті ж технічні та наукові характеристики, що й мова для спеціальних цілей, а саме: однозначність, значна кількість спеціалізованою термінології, використання аббревіатур та скорочень, номіналізація, чітка структура тексту. Типову послідовність

макроекономічних текстів виглядає наступним чином: 1) аналіз 2) прогноз 3) пропозиція та інші складові [43].

Економічний дискурс на рівні широкого загалу це – усі ті економічні відомості, що можна виявити в газетах, щотижневих журналах, на телебаченні та у радіопрограмах.

Найочевиднішими ознаками таких текстів є [43]:

1) на риторичному та стилістичному рівнях економісти прагнуть пом'якшити вирази, особливо за наявності негативних суджень;

2) широко використовуються метафори для того, щоб зробити складні поняття більш зрозумілими для широкого загалу – багато з таких одиниць стають частиною спеціалізованої економічної лексики;

3) терміни, взяті з загальної мови, використовуються з технічною метою;

4) значне зменшення відмінних ознак спеціалізованого дискурсу, таких як моноферентність, точність, чіткі текстові структури, номіналізація;

5) на текстуальному рівні переважає аргументативна функція та описова функція.

Адаптуючи підхід дослідників [58], доходимо висновку, що до **особливостей економічних текстів можна віднести**: наявність значної кількості термінів, довгі речення, наявність таблиць та малюнків.

Економічні тексти містять багато термінів або технічних слів, або словосполучень із специфічним значенням. Такі слова та словосполучення часто є фіксованими, в основному використовуються лише в економічних текстах. Дуже часто слова, що містяться у виразах, є простими та зрозумілими. Одним із прикладів є *additional revenue* (додатковий прибуток) – словосполучення, що складається з двох простих слів. З іншого боку, ми можемо знайти багато словосполучень на позначення явищ, які отримали свою назву на «честь» когось, наприклад: *Lorenz Curve* (крива Лоренца), *Gini Coefficient* (коефіцієнт Джині) тощо. Правильний

переклад таких терміносполук вимагає від перекладача наявності відповідних екстралінгвістичних (фонових та предметних) знань.

Довгі речення є ознакою не лише економічних текстів, вони притаманні багатьом різновидам галузевого перекладу. Звісно, що найчастіше в економічних текстах одне довге речення складається з декількох коротких фрагментів. Тим не менш зустрічаються і складніші варіанти, коли один абзац може складатися з одного або двох речень, що робить такий текст складним і важким для розуміння.

Таблиці та рисунки, що відіграють важливу роль у економічних текстах, можуть яскраво та дуже стисло описувати економічні принципи, а тому є доволі популярними в економічній літературі. Вони можуть чітко відображати відносини між різними економічними змінними і зробити складну теорію або явище більш зрозумілими, як широкому загалу, так і фахівцям в галузі економіки. Написання англійських цифр відрізняється від українських, що необхідно враховувати під час здійснення перекладу таких текстів. Окрему складність для переклада можуть становити рисунки, які, окрім графічної інформації містять і текстову, тобто таку, що підлягає перекладу. Саме тому, переклад економічних текстів передбачає володіння перекладачем і певними технічними навичками, які б давали змогу впоратися із усіма складнощами, які випливають із необхідності переносу таблиць, діаграм і малюнків із здійсненням перекладу усіх необхідних даних.

2.2. Вимоги до перекладу економічних текстів

Вимоги, що висуваються до перекладу економічних текстів можна поділити на загальні, тобто такі, які мають застосовуватися під час перекладу будь-яких текстів, у тому числі й економічних та специфічні,

які притамання перекладу саме економічних текстів. Розгляньмо детальніше обидві категорії, розпочавши із загальних вимог.

До загальних вимог, яких необхідно дотримуватися під час виконання перекладу тексту будь-якої тематики належать:

- відповідність тексту перекладу вимогам замовника,
- дотримання одноманітності термінології,
- одноманітність стилю,
- відсутність орфографічних, лексичних та граматичних помилок,
- відповідність форматування перекладеного тексту форматуванню тексту оригіналу,
- коректність вживання галузевої термінології.

Як і будь-який постачальник товарів чи послуг, перекладач так само несе етичні та юридичні зобов'язання перед своїми замовниками або роботодавцями. Для захисту обох сторін були розроблені стандарти, у яких викладено їх взаємні обов'язки та яких має обов'язково дотримуватися перекладач текстів економічної тематики [56].

На початковому етапі розробка стандартів якості та документації проводилася для виробництв та підприємств. Коди для всіх видів послуг наразі підтримуються організаціями стандартизації, такими як Міжнародна організація зі стандартизації. Стандарти такого типу включають стандарти ISO 9000.

Однак, беручи до уваги значний попит на перекладацькі послуги та зростання інтересу до управління якістю в галузі перекладу, було розроблено й спеціальні стандарти якості для послуг з перекладу. До них відносяться італійський UNI 10574, німецький DIN 2345, австрійський Onorm D 1200 та Onorm D 1201, а також загальноєвропейський стандарт EN 15038.

Європейський стандарт надання перекладацьких послуг EN 15038 вступив в дію з 1 серпня 2006 року, замінивши попередні стандарти 30

окремих країн-членів Європейського Союзу. Стандарт має на меті уніфікувати термінологію, що використовується у перекладацькій сфері, визначити основні вимоги до постачальників мовних послуг (людські та технічні ресурси, контроль якості та управління проектами) та започаткувати взаємодію клієнтів та постачальників послуг із точки зору їхніх прав і обов'язків. Він також визначає певні послуги, крім перекладу, які можуть запропонувати постачальники мовних послуг.

Основна увага у стандарті приділяється адміністративним, документальним процесам та процедурам із забезпечення якості перекладу, а також функціям різних фахівців, які керують перекладацьким проектом протягом його виконання. Додатки до стандарту надають інформацію та пропозиції щодо того, як найкраще дотримуватися положень стандарту.

Американський стандарт послуг з перекладу ASTM F2575-06 концентрується перш за все на забезпеченні якості перекладу. Він забезпечує основу для клієнтів та постачальників послуг з перекладу, які прагнуть узгодити специфічні вимоги перекладацьких проектів. Він не надає конкретних критеріїв для перекладу чи якості проекту, оскільки ці вимоги можуть бути дуже індивідуальними, але визначає параметри, які слід враховувати до початку проекту перекладу. Як випливає з назви документа, це керівництво, яке інформує зацікавлені сторони щодо основних вимог до якості перекладацьких послуг, стандарт не можна назвати детальною інструкцією дій для перекладача, проте знання його вимог та їх дотримання є обов'язковою умовою для перекладача.

Зупинимось на детальніше на **вимогах, що висуваються до перекладу економічних текстів.**

Перш за все, переклад економічного документа вимагає розуміння контексту та правильного та одноманітного перекладу спеціалізованих термінів.

Тематика економічних перекладів дуже широка та включає в себе матеріали перекладу з різних економічних тем – звіти керівництва компаній, експертні оцінки, банківські тексти, цінові котирування, навчальні матеріали, державні закупівлі, нерухомість, страхові документи тощо.

Для якісного перекладу економічних текстів загальнішого характеру необхідною умовою є загальна обізнаність перекладача з тематикою, а також достатньо широкі фонові знання та добре розвинені мовні навички й уміння.

Спеціалізовані економічні тексти можуть включати рекламний матеріал, який вимагає виконання вимог, що пред'являються як до економічних, так і до рекламних текстів. Переклад реклами, до того ж, вимагає від перекладача наявності схильності до креативності поряд із суттєвими знаннями в економічній сфері.

Таким чином, проведений нами аналіз вимог, які висувають до перекладача економічних текстів указує на необхідність володіння, як заганими, так і спеціальними вимогами та їх чітке дотримання під час здійснення перекладу.

2.3. Стратегії та способи перекладу економічної термінології

Л. Венуті визначає перекладацькі стратегії, як методи, які використовує перекладач при перекладі тексту з іноземної мови та виділяє два основних методи (стратегії) – «одомашнення» (*domestication*) та «очуження» (*foreignization*) [57].

Як відзначають дослідники [28] «стратегія одомашнення орієнтована на максимально адекватну передачу смислу, тобто є стратегією смислу, а стратегія очуження орієнтована на передачу особливостей форми, тобто є стратегією форми».

Грунтуючись на попередньому досвіді дослідників [54], ми провели аналіз відібраної нами англомовної економічної термінології та її україномовних еквівалентів, який вказує на застосування при перекладі, як «стратегії одомашнення», так і «стратегії очуження». Зокрема застосовувалися:

1) використання запозичень:

fiscal policy – фіскальна політика;

leasing – лізинг;

liquidity – ліквідність;

monetary policy – монетарна політика;

motivation – мотивація;

political debate – політичні дебати;

deflator – дефлятор тощо.

2) заміна менш інформативних (з точки зору перекладача) або ж не достатньо прозорих англійських слів іншими більш влучними українськими словами, перетворення англомовних метафоричних термінів на позбавлені емоцій неметафоричні висловлювання:

business executives – керівники підприємств;

lending operations – кредитні операції;

letter of commitment – гарантійний лист;

business year – фінансовий рік;

capital goods – засоби виробництва;

government agencies – урядові відомства;

home market – внутрішній ринок;

interest in profits – доля в прибутку;

large-scale industry – крупна промисловість;

managerial work – управлінська робота;

overseas market – закордонний ринок тощо.

3) додавання певних слів, яких не було в оригінальних англомовних термінах, що можна вважати, по суті, розширеними визначеннями:

final processing – виробництво готової продукції;
government services – послуги, які надаються державою;
housing services – послуги в житловій сфері;
imputation – умовно нарахована вартість;
imputed rent – умовно нарахована вартість оренди;
imputed value – умовно нарахована вартість;
income per capita – прибуток на душу населення;
layoff – скорочення виробництва;
layout – схема організації робіт;
service management – забезпечення обслуговування споживачів тощо.

Результати описаного вище аналізу стратегій перекладу економічних термінів з англійської мови українською було оформлено у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1.

**Питома вага різних стратегій при перекладі лексичних одиниць в
англомовних макроекономічних текстах**

Стратегія перекладу	кількість слів	питома вага (%)
Використання запозичень	149	49,67
Заміна менш інформативних англійських слів більш влучними українськими словами	87	29,00
Додавання певних слів, яких не було в оригінальних англомовних термінах	64	21,33
<i>Усього</i>	<i>300</i>	<i>100</i>

Як помітно з таблиці 1, найчастотнішою стратегією виявилось використання запозичень, питома вага якої складає 49,67 %, що є доволі високим показником. На другому місці перебуває заміна менш інформативних англійських слів більш влучними українськими словами із

питомою вагою у 29 %. Найменш уживанішою стратегією у нашому випадку виявилось додавання певних слів, яких не було в оригінальних англomовних термінах із питомою вагою 21,33 %.

Отримані результати також було проілюстровано у вигляді діаграми, поданої нижче.

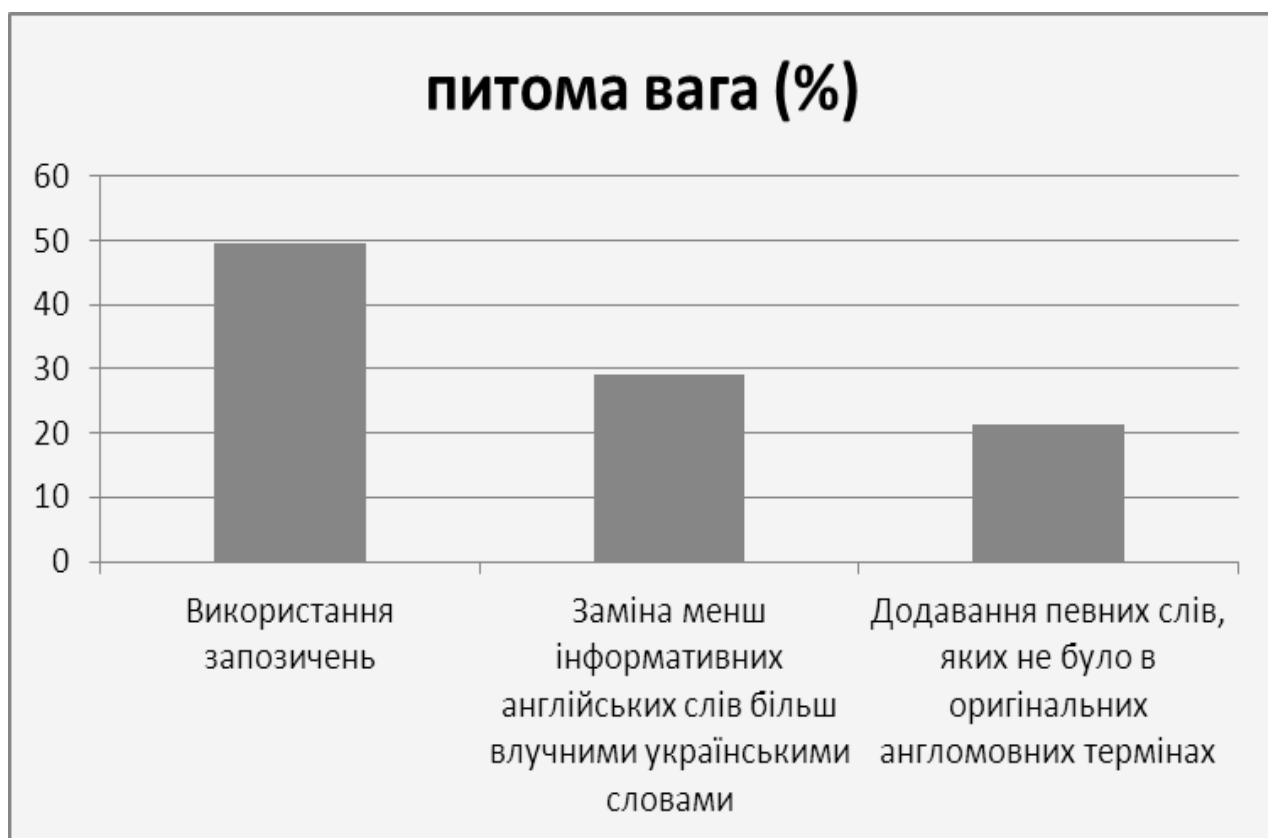


Рис. 7. Порівняння питомої ваги різних стратегій при перекладі лексичних одиниць в англomовних економічних текстах

Рис. 8. демонструє порівняння питомої ваги різних стратегій при перекладі лексичних одиниць в англomовних економічних текстах, показуючи значне превалювання стратегії вибору запозичень.

У цілому, можна дійти висновку, що перекладачі перш за все використовують стратегію «одомашнення» (заміна менш інформативних англійських слів більш влучними українськими словами; додавання певних слів, яких не було в оригінальних англomовних термінах).

Перевага використання такої стратегії полягає у забезпеченні прозорості перекладеного терміна для українця. Недолік застосування такої стратегії пов'язаний із труднощами розуміння деяких міжнародних термінів у їхній оригінальній формі, оскільки вони були перекладені українською мовою, що може ускладнити спілкування українських фахівців з професіоналами згаданої галузі з іноземних країн.

Передемо до розгляду способів перекладу термінів.

Усі **способи перекладу економічних термінів** можна розділити на дві основні категорії: 1) переклад за допомогою вибору словникового відповідника, 2) переклад за допомогою різних перекладацьких способів.

Вибір словникового відповідника (“перекладного еквіваленту”) це випадки, коли лексичні одиниці тексту оригіналу мають словникові еквіваленти у мові перекладу [7]. Такі відповідники можуть бути одноеквівалентні (якщо вони мають лише один перекладний відповідник) і багатоеквівалентні (якщо вони мають більше одного перекладного відповідника) [16]. Деякі приклади одноеквівалентних одиниць подані далі:

market – ринок;

investment – капіталовкладення;

job – робота;

macroeconomics – макроекономіка;

monetary policy – монетарна політика тощо.

Переклад за допомогою вибору словникового відповідника можна підрозділити на дві великі категорії: переклад за допомогою лексичного еквівалента та переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника.

Переклад за допомогою лексичного еквівалента

Переклад за допомогою лексичного еквівалента є головним прийомом перекладу економічних термінів. Еквівалент – «стала лексична відповідність, яка повністю збігається зі значенням іншомовного слова-терміна» [16]. Хоча деякі терміноознаки справді однозначні та не мають жодних інших значень ні в якій іншій сфері і завжди перекладаються

абсолютним еквівалентом. Наприклад, такі терміни як: *economics, money, market* мають точні відповідники в українській мові: *економіка, гроші, ринок*, які легко знайти у загальних словниках, не звертаючись навіть до фахових.

Переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника

Переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника має місце тоді, коли певний термін має декілька відповідників із яких необхідно відібрати той, що підходить у певному випадку. Наприклад, терміни:

audit може перекладатися як аудит, перевірка або ревізія;

benefit – як користь, пожиток, прибуток;

branch – як гілка, галузь, філія;

deposit – вклад, депозит, внесок;

equity – акція без фіксованого дивіденду, капітал в акціях;

medium – засіб, спосіб, посередництво;

net – чистий, кінцевий, загальний.

Результати вивчення питокої ваги різних способів вибору словникового відповідника при перекладу економічної термінології подано у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2.

Питома вага різних способів вибору словникового відповідника при перекладі лексичних одиниць в англomовних макроекономічних текстах

Спосіб перекладу		кількість слів	питома вага (%)
Вибір словникового відповідника	Переклад за допомогою лексичного еквівалента	136	81,93
	Переклад за допомогою пошуку	30	18,07

	варіантного відповідника		
<i>Усього</i>		<i>166</i>	<i>100</i>

Як помітно з таблиці 2, найчастотнішим у нашій вибірці виявився переклад терміноодиць за допомогою лексичного еквіваленту, на який припадає 81,93 % від усіх випадків. Друге місце посів переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника, питома вага якого становить усього 18,07 %. Додатково результати проведеного дослідження було унаочнено у вигляді діаграми на рисунку 7.

Рисунок 8 демонструє порівняння питокої ваги різних способів вибору словникового відповідника при перекладі економічних термінів. Як бачимо, стовпчик діаграми, що показує відсоток перекладу економічних термінів за допомогою лексичного еквівалента є значно вищим за аналогічний стовпчик із відсотом перекладу за допомогою пошуку варіантного відповідника, що красномовно свідчить про значну перевагу першого способу.



Рис. 8. Порівняння питомої ваги різних способів вибору словникового відповідника при перекладі лексичних одиниць в англомовних економічних текстах

Проте нерідко трапляється так, що жоден із словникових відповідників не підходить у даному контексті і тоді доводиться застосовувати перекладацькі способи, тобто «різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу» [16].

Одним із найпростіших лексичних способів перекладу економічного терміна є метод транскодування. *Транскодування* – це «спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу» [16]. Існують різні види транскодування: транскрибування (слово у мові перекладу пишеться так, як воно вимовляється у мові оригіналу), наприклад:

trust – траст;

macroeconomist – макроекономіст;

dividend – дивіденд;

транслітерування (слово мови оригіналу передається літерами мови перекладу, нібито з латини), наприклад;

broker – брокер;

import – імпорт;

export – експорт;

service – сервіс;

limit – ліміт;

investor – інвестор.

Під час транскодування, як можна побачити далі, «літерами мови перекладу може передаватися уся форма слова, або більша її частина (в

такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання у вихідній мові, але разом із тим передаються й деякі елементи його графічної форми» [16].

Наприклад:

змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування), наприклад:

deflator – дефлятор;

bureau – бюро;

leasing – лізинг;

motivation – мотивація;

statistics – статистика.

адаптивне транскодування (коли форма слова мовою оригіналу адаптується до структури мови перекладу), наприклад:

budget deficit – дефіцит бюджету;

economics – економіка;

recession – рецесія;

hyperinflation – гіперінфляція;

stagnation – стагнація;

standartization – стандартизація.

Результати аналізу лексичних макроекономічних терміноодиниць, перекладених за допомогою різних способів транскодування подано нижче у вигляді таблиці 3.

Таблиця 3.

**Питома вага різних способів транскодування при перекладі
лексичних одиниць в англomовних макроекономічних текстах**

Спосіб перекладу		кількість слів	питома вага (%)
Транскодування	транскрибування	10	9,9

	транслітерування	13	12,87
	змішане транскодування	43	42,57
	адаптивне транскодування	35	34,65
<i>Усього</i>		<i>101</i>	<i>100</i>

Як помітно з таблиці 3, найчастотнішим різновидом транскодування при перекладі англійських економічних термінів виявилось змішане транскодування на яке припадає 42,57 %. На другому місці знаходиться адаптивне транскодування, питома вага якого складає 34,65 %. Третє місце посіло транслітерування, використання якого спостерігалось у 12,87 % випадків, а найменш частотнішим виявилось транскрибування, на яке припадає усього 9,9 % випадків перекладу економічних термінів із зробленої нами вибірки. Для унаочнення результатів дослідження нами було побудовано діаграму (див. рисунок 9).

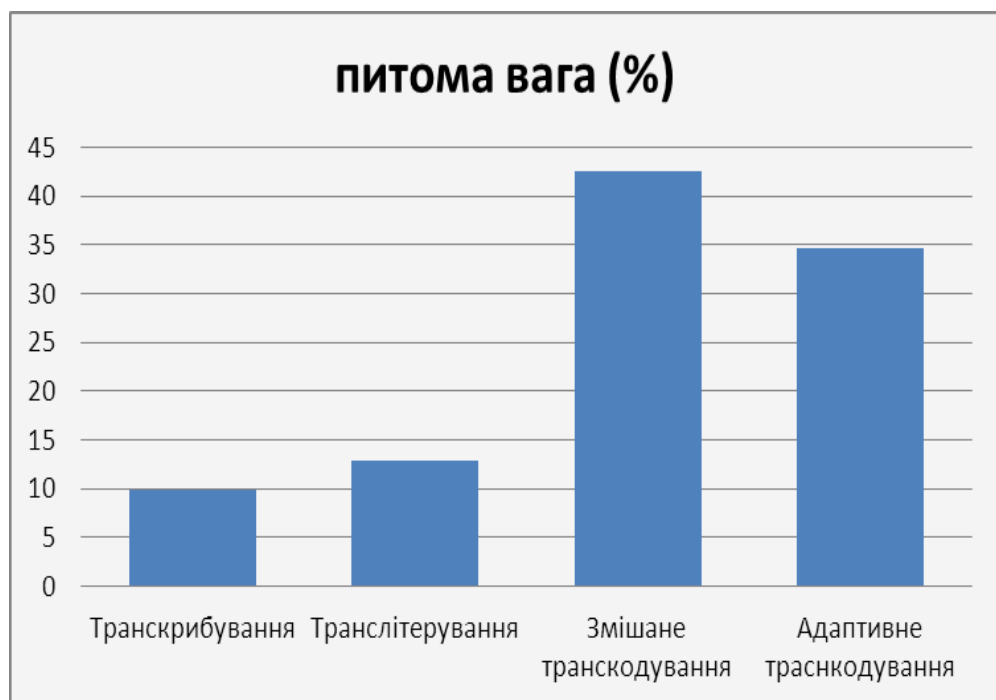


Рис. 9. Порівняння питомої ваги різних способів транскодування при перекладі лексичних одиниць в англійських економічних текстах

Як помітно з рисунку 9, змішане та адаптивне транскодування займають превалюючі позиції порівняно з транслітеруванням та транскрибуванням, які зустрічаються не настільки часто.

Окрім того, існують й інші види трансформацій, які ми розглядатимемо далі.

Доволі розповсюдженим лексичним прийомом перекладу макроекономічних термінів є **описовий спосіб** передачі значення термінознака. Наприклад:

production schedule – план основного виробничого процесу;

net assets – вартість власності з вирахуванням зобов'язань;

overdraft – перевищення кредиту;

continuity problem – життєвий цикл підприємства;

trustee stock – першокласні цінні папери як об'єкт інвестиційного капіталу.

До згаданих вище трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, можна також віднести конкретизацію та генералізацію.

Конкретизація – «процес, при якому одиниця більш широкого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту» [16].

Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли «міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу» [16]

Так, дослідники [14] наводять наступний приклад: терміни *hire purchase (BrE)/installment loan (AmE)* часто перекладають українською мовою терміном «споживчий кредит». «Обираючи такий еквівалент, перекладач застосовує метод генералізації, оскільки в англійській термінології економіки вже існує термін *consumer credit*, еквівалентом якого в українській мові є «споживчий кредит». *Hire purchase* по суті є

лише одним з різновидів споживчого кредиту: споживчий кредит включає *credit accounts, personal loans, hire purchase*» [14].

Проте у нашій вибірці не було знайдено термінів, які було перекладено за допомогою конкретизації та генералізації.

Узагальнено результати проведеного нами аналізу, який було викладено, подаються в таблиці 4.

Таблиця 4.

Питома вага різних способів перекладу лексичних одиниць та лексичних трансформацій в англомовних економічних текстах

Спосіб перекладу		кількість слів	питома вага (%)
Вибір словникового відповідника	переклад за допомогою лексичного еквівалента	136	45,33
	переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника	30	10,00
Транскодування	транскрибування	10	3,33
	транслітерування	13	4,33
	змішане транскодування	43	14,33
	адаптивне траснкодування	35	11,67
Калькування		25	8,33
Описовий переклад		8	2,68
Усього		300	100

Як помітно з табл. 4, найпоширенішим способом у процесі перекладу англомовних економічних текстів українською мовою є вибір словникового відповідника, зокрема таких його різновидів, як переклад за допомогою лексичного еквівалента (45,33 %) та переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника (10,00 %), що є природним, адже цей спосіб зазвичай є найпоширенішим під час перекладу текстів багатьох інших типів. Другим за частотністю вживання є транскодування, зокрема такі його різновиди, як транскрибування (3,33 %), транслітерування (4,33 %), змішане транс кодування (14,33 %), адаптивне траснкодування (11,67 %). Значно менш частотними виявилися калькування (8,33 %) та описовий переклад (2,68 %), у той час як конкретизація значення та генералізація взагалі не зустрічаються у межах зробленої нами вибірки.

Для забезпечення кращого унаочнення результатів нашого дослідження, ми побудували діаграми на основі отриманих нами результатів.

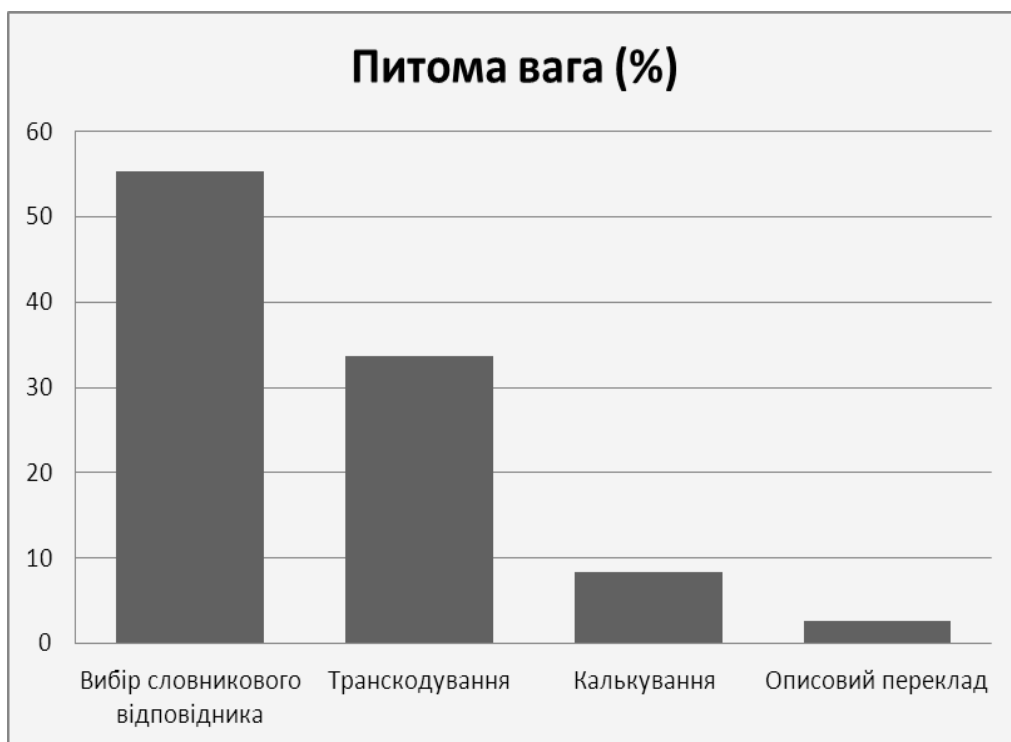


Рис. 10. Порівняння питомої ваги різних способів перекладу лексичних одиниць та лексичних трансформацій в англомовних економічних текстах

Рис. 10. наочно демонструє порівняння питомої ваги різних способів перекладу лексичних одиниць та лексичних трансформацій в англомовних економічних текстах, показуючи значне домінування вибору словникового відповідника.

Таким чином, доходимо висновку, що розуміння стратегій та способів перекладу економічної термінологічної лексики здатне значним чином упливати на якість виконаного перекладу, адже правильна передача термінів безумовно є дуже відповідальним завданням для будь-якого практикуючого перекладача. Окрім того, проведення досліджень, присвячених вивченню стратегій та способів перекладу економічної лексики сприятиме становленню й нормалізації української економічної термінології у цілому [14] та економічної термінології зокрема.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі нами було проаналізовано особливості перекладу українською мовою англomовних термінів у галузі економіки.

У ході аналізу наукової літератури було встановлено, що поняття економічного дискурсу тісно пов'язане з поняттям мови для спеціальних цілей, тобто високоспеціалізованої мови, яка відзначається наявністю спеціальної лексики, певного морфосинтаксису та текстуальних ознак. А відтак, економічний дискурс має цілу низку характеристик, а саме: точність, простота та чіткість; об'єктивність; абстрактність; узагальненість; щільність інформації; стислість або лаконізм; емоційна нейтральність; однозначність; безособовість; логічність та послідовність; використання визначених спеціальних термінів, символів та цифр.

Окрім того, дослідники вказується на те, що економічні тексти характеризують наявність: значної кількості термінів, довгих речень, а також таблиць та малюнків, що у свою чергу вимагає від перекладача володіння низкою спеціальних навичок на вмінь, які дозволять впоратися із усіма труднощами економічних текстів.

Під час виконання перекладу економічних текстів перекладачеві необхідно дотримуватися цілої низки загальних вимог, а саме необхідно забезпечити: відповідність тексту перекладу вимогам замовника, дотримання одноманітності термінології, одноманітність стилю, відсутність орфографічних, лексичних та граматичних помилок, відповідність форматування перекладеного тексту форматуванню тексту оригіналу, коректність вживання галузевої термінології.

Окрім цих вимог, для забезпечення належної якості перекладу необхідно керуватися стандартами перекладацької галузі: UNI 10574, DIN 2345, Onorm D 1200, Onorm D 1201, EN 15038, ASTM F2575-06.

Проведений аналіз стратегій перекладу текстів економічної тематики вказує на превалювання використання:

- 1) запозичень;
- 2) заміни менш інформативних англійських слів більш влучними українськими словами;
- 3) додавання певних слів, яких не було в оригінальних англомовних термінах.

Аналіз способів перекладу економічних термінів дав змогу встановити те, що найпоширенішим способом у процесі перекладу англомовних економічних текстів українською мовою є вибір словникового відповідника, зокрема таких його різновидів, як переклад за допомогою лексичного еквівалента (45,33 %) та переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника (10 %), що є природним, адже цей спосіб зазвичай є найпоширенішим під час перекладу текстів багатьох інших типів. Другим за частотністю вживання є транскодування, зокрема такі його різновиди, як транскрибування (3,33 %), транслітерування (4,33 %), змішане транс кодування (14,33 %), адаптивне траснкодування (11,67 %). Значно менш частотними виявилися калькування (8,33 %) та описовий переклад (2,68 %), у той час як конкретизація значення та генералізація взагалі не зустрічаються у межах зробленої нами вибірки.

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ

3.1. Складні економічні терміни сучасної англійської мови

Нова лексика, яка співвідноситься з економічними поняттями, утворює найбільшу соціофункціональну групу інновацій останніх десятиліть в англійській та українській мовах. У зв'язку з цим актуальними вбачаються питання українсько-англійського та англо-українського перекладу економічної терміносистеми, яка обслуговує сучасний комплекс економічних наук. Фінансова економіка є однією з найбільш важливих і складних економічних категорій. Відсутність комплексного наукового опису перекладацьких аспектів терміносистеми галузі економіки призводить до нагальної необхідності створення сучасних лексикографічних джерел української фінансової лексики, зокрема укладання перекладних словників, які б відбивали сучасний стан української та англійської фінансової лексики із врахуванням їх відмінностей та концептуальних неузгодженостей і охоплювали б якомога більшу кількість галузей фінансів. Для цього необхідно розв'язати комплекс різних завдань, одне з яких є визначити структурні характеристики термінів і прослідкувати особливості перекладу складних термінів в системі фінансової лексики.

Для правильного розуміння та перекладу терміна важливо знати його словотвірну і морфологічну структуру, семантичні відмінності загальноновживаних слів. За своєю будовою (класифікація В.І.Карабана) терміни поділяються на наступні структурні типи: 1) прості терміни (прості кореневі слова); 2) похідні терміни: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні; 3) складні терміни; 4) терміни-словосполучення.

Отже, в структурному плані послідовно постає питання специфіки перекладу однослівних та багатослівних термінів. З метою її з'ясування розглянемо кожен тип окремо та зупинимось більш детально на основних аспектах словотворення економічної лексики.

Просте слово-термін є непохідним, основа якого залишається незмінною та включає в себе головне значення слова [2]. Складається лише з однієї кореневої морфеми, до якої можуть приєднуватися морфологічні флексії: lease (оренда), check (чек), bonds (облігації) та інші.

Похідне слово-термін містить у своєму складі одну кореневу та одну (чи більше) афіксальну морфему: acceptance, disaffirm, defamation, voidable та інші. Серед афіксів можна виділити два типи: 1) власні (внутрішні засоби мови); 2) запозичені. Переважна більшість всіх продуктивних в термінологічній лексиці суфіксів є запозиченими з латинської, грецької та французької мов ще в пізній середньо-англійський період [3, с.10]. Для правильного перекладу утворених афіксальним шляхом термінів необхідно знати продуктивні афікси в підмові фінансів та вміти правильно ділити слово на компоненти. В залежності від кількості та характеру афіксальних морфем похідні слова можуть бути поділені на ряд більш вузьких типів [4, с. 54]. Отже, похідні слова-терміни представляється доцільним диференціювати за типом дериваційної моделі.

Складні терміни – слова, які складаються не менш як з двох корневих морфем (компонентів) та характеризуються графічною та семантичною цілісністю. З точки зору структури складових розрізняються наступні типи складних слів: складні слова, що складаються з простих основ (drawback); складні слова, в яких принаймні один компонент є похідною основою (leaseholder); складні слова, в яких один з компонентів є скороченням; складні слова, в яких один з компонентів є складним словом [1, с. 71].

Саме англійські складні слова потребують особливої уваги та зваженості під час перекладу англійських фінансово-економічних текстів

на українську мову, оскільки вони є поганою сировиною для запозичення або калькування й потребують вдалого словосполучення або описового звороту.

У системі фінансової термінології функціонують мовні структури – термінологічні словосполучення, що називають конкретні поняття предметної галузі. Такі терміни-словосполучення доцільно диференціювати за типом їх структури:

1 Прості словосполучення, що складаються, як правило з двох слів, одне з яких є головним, а інше залежним: credit limit, corporation tax та інші.

2 Складні словосполучення, в яких залежні слова визначають різні аспекти значення стрижневого слова: legal effect of an agreement.

За морфологічною ознакою основного слова економічні терміни-словосполучення можна поділити на:

1 Іменні словосполучення (з іменником в ролі стрижневого слова): stock flotation, income tax, active trust, time draft, credit insurance та ін.

2 Прикметникові словосполучення (з прикметником чи дієприкметником в ролі основного компонента): valid for one year.

3 Дієслівні словосполучення: close a transaction.

Терміни-словосполучення можна диференціювати і за типом синтаксичної будови словосполучення, граматичної моделі:

1) іменник + іменник (N+N) : bankruptcy trustee, life insurance та ін.

2) прикметник + іменник (A+N) : active trust, equal pay, та ін.

3) дієслово + іменник (V+N) : close a transaction;

4) іменник + інфінітив (N+Inf.) : contract to sell, invitation to negotiate. За синтаксичними ознаками розрізняють:

1) безприйменникові сполучення слів, з'єднані способом керування: income tax, tax abatement, entire contract ;

2) прийменникові словосполучення: bill of sale, agreement by

parol.

В структурному плані послідовно постає питання специфіки перекладу термінологічних словосполучень (ТС). З метою її з'ясування розглянемо основні конструкції ТС окремо та зупинимось більш детально на аспектах перекладу найпродуктивніших конструкцій.

У фінансовій терміносистемі української мови іменні структури становлять три чверті від усього складу фінансової лексики. За формально-морфологічними ознаками у корпусі іменних виділяються 4 основних типи конструкцій: безприйменникові іменні, прийменникові, сполучниково-іменні, прийменникові- сполучникові іменні. У кожному з цих типів конструкцій визначено продуктивні, малопродуктивні і непродуктивні моделі ФЛ.

Так, серед безприйменникових іменних конструкцій продуктивними виступають бінарні, трикомпонентні та чотирикомпонентні ТС.

1 Найпродуктивнішою бінарною безприйменниковою конструкцією є модель A+N (прикметник + іменник). Складні терміни, побудовані за даною моделлю, перекладаються переважно:

1) складним терміном тотожної структури (прикметник + іменник): активи ліквідні – liquid assets, першочергові борги – preferential debts;

2) складним терміном, де відповідником А виступає іменник: альтернативна вартість – opportunity costs;

3) складним терміном, де відповідником А виступає прийменниково- іменникова конструкція у постпозиції до відповідника N: фінансовий арбітраж – arbitrage of exchange;

4) складним терміном, де А трансформується в словосполучення, що містить безпосередній відповідник прикметника А: балансові показники – balance sheet ratio, безнадійні борги – bad and doubtful debts;

5) складним терміном, де відповідником А виступає

дієприкметник теперішнього часу: револьверний кредит – revolving credit.

Прикметники-терміноелементи моделі A+N за своєю морфологічною будовою – переважно прості, одноосновні. Складні прикметники у фінансовій терміносистемі цю функцію виконують у поодиноких випадках і перекладаються, як правило, за індивідуальними моделями: грошова-кредитна політика – monetary and crediting policy (A трансформується в сполучникову-іменну конструкцію).

Серед атрибутивних бінарних ФТ зустрічаються також словосполучення дієприкметника з іменником, які перекладаються, як правило, граматично- еквівалентними конструкціями: акцептована тратта – accepted draft, фіксована застава – fixed charge .

Серед бінарних безприйменникових конструкцій друге місце за шкалою продуктивності належить моделі N+N₁ (іменник у називному відмінку + іменник у формі непрямих відмінків). Складні терміни, побудовані за даною моделлю, перекладаються переважно:

1) складним терміном, в якому лексичні компоненти міняються місцями, відповідником N₁ виступає іменник (рідше прикметник) в препозиції до головного компоненту: врегулювання боргу – debt adjusting;

2) складним терміном, де англійський відповідник іменника N₁ трансформується в прийменниково-іменникову конструкцію: доходність активів – return on assets, страхування шкоди - indemnity against loss.

Слід мати на увазі, що окремі одиниці моделі N+N₁ можуть паралельно перекладатися обома способами: прийняття ризику - risk assumption або assumption of risk .

Серед бінарних безприйменникових конструкцій зустрічаються також терміни-прикладки моделі N+N₁(іменник в називному відмінку + іменник в називному відмінку), при перекладі яких відповідник української прикладки N₁ виступає в препозиції до ключового компоненту: банк-агент – agent bank.

2 У системі фінансової термінології в реєстрах галузевих словників зафіксовано, крім бінарних, також трикомпонентні безприйменникові конструкції. Найпродуктивнішою серед трикомпонентних ФТ виявилась модель $N+A+N_1$ (іменник+ прикметник + іменник), у синтаксичній структурі якої бінарний компонент ($A+N_1$) переважно стоїть у формі родового відмінка. Існує два основних способи перекладу даної моделі ФТ:

- 1) означуваний (N) та означувальний ($A+N_1$) компоненти міняються місцями: бюджет повної зайнятості – full-employment budget;
- 2) трансформація бінарного компоненту $A+N_1$ в прийменниково- іменникове словосполучення, із збереженням вихідної структури ТС: фіксація відсоткових ставок – pegging of interest rates.

Серед трикомпонентних конструкцій друге місце за шкалою продуктивності займає модель $A+A+N$ (прикметник + прикметник + іменник). Третьому компоненту означених термінів N відповідає англійський іменник, а перших два компоненти $A+A$ перекладаються переважно наступними способами:

- 1) $A+N$: моторне страхове бюро – motor insurance office, номінальна процентна ставка – nominal interest rate;
- 2) $A+A$: чиста поточна вартість – net present worth (NPW), дисконтна валютна політика – discount monetary policy;
- 3) $N+N$: девізна валютна політика – currency exchange policy .

Способи перекладу трикомпонентної моделі $A+N+N_1$ (прикметник + іменник у називному відмінку + іменник у родовому відмінку), яка є результатом атрибутивного поширення означуваного компонента $N+N_1$, співпадають з вищерозглянутими способами перекладу бінарної конструкції:

- 1) нормативний запас платоспроможності – normative reserve of solvency, казначейські зобов'язання республіки – treasury bonds of republic;

2) електронний переказ коштів –electronic funds transfer (EFT), міжбанківська ставка пропозиції – interbank offered rate (IBOR).

Трикомпонентну субстантивну модель $N_1+N_2+N_3$ слід перекладати з кінця: третій компонент українського терміну займає позицію першого компонента, другий компонент – позицію другого, перший компонент відповідно останню: страхування відповідальності виробника –products-liability insurance, коефіцієнт депонування грошей – currency-deposit ratio.

3 Виявлено також прийменниково-іменні конструкції, структура яких ускладнюється прийменниками. Серед прийменникових бінарних конструкцій основною моделлю побудови є $N+P+N_1$, яка перекладається переважно такими способами:

1) складним терміном, в якому англійський відповідник прийменниково- іменникового словосполучення $P+N_1$ виступає у формі препозитивного означення до відповідника N : кредит за необхідністю – standby credit, ухилення від податків – tax evasion. В зафіксованому винятку з загальної схеми вексель до оплати – bill payable (B/P) відповідник $P+N_1$ займає постпозицію.

2) складним терміном, із збереженням структурних характеристик вихідної одиниці: податок на промисел – tax on trade.

4 Окрему групу серед іменних структур становлять моделі ФТ, ускладнені сполучниками. Зафіксована незначна кількість терміноодиниць такого типу, яким властива різна продуктивність. Продуктивними тут виступають лише трикомпонентні ФТ, утворені за моделлю $N+N+Conj.+N$ (іменник + іменник + сполучник + іменник). Класифікація способів перекладу означених термінів ускладнюється через їх рідкість та варіативний характер: рахунок прибутків і збитків – profit and loss account.

З причини різноманітності та низької продуктивності термінів, побудованих за іншими моделями, можливі варіанти їх перекладу

представляється доцільним розглянути на окремих прикладах: непрямі податки на бізнес - indirect business taxes.

3.2. Структурно-типологічний аспект перекладу економічних термінів

Фундаментальною в нашому дослідженні є теза про наявність трьох типів концептуальної еквівалентності: 1) повної – за умови наявності цілковитих збігів; 2) частково- концептуальної еквівалентності – за умови часткових збігів, оскільки економічному дискурсу зіставлених одиниць української та англійської мов властиві як ідентичні, так і різні концептуальні знаки; 3) культурно-зумовлені терміни або повні безеквіваленти.

У ході дослідження однокомпонентних економічних термінів виявлено найбільшу частотну репрезентацію еквівалентних міжмовних корелятивів, що має місце повного збігу значень зіставляваних мов. При цьому необхідно врахувати розподіл еквівалентних одиниць на одноеквівалентні – такі, яким властивий один перекладний відповідник, наприклад, *tax* – (n) *податок*, *loan* – *позика* і поліеквівалентні, наприклад, *fee* – (n) *плата, винагорода, гонорар*, *rate* – *норма, ставка, коефіцієнт, рівень, темп, курс, ціна*.

Наявність економічних термінів латинського чи давньогрецького походження мотивує необхідність застосування особливого прийому транскодування для передачі звукової та / або графічної форми слова вихідної мови засобами цільової мови, поділяючись відповідно на чотири підвиди: транслітерацію, транскрибування, змішане та адаптоване транскодування [6, с. 47; 7, с. 38–40].

Для перекладу простих термінів використано прийом транскодування, наприклад, *agio* – *ажіо*, *aval* – *аваль*, *blank* – *бланк*,

bankrupt – банкрут, серед яких було виявлено два з чотирьох видів: транслітерацію (*blank* – бланк) та адаптивне транскодування (*aval* – аваль).

При здійсненні перекладацького аналізу з'ясовано закономірність економічних термінів, відтворених за допомогою транскодування. Їх подано разом із описом, що зумовлено необхідністю застосування пояснення для перекладеного терміну через відсутність аналогічного поняття в цільовій мові: *аваль (гарантія банку зі сплати боргового зобов'язання)*. Також із цієї групи можна виокремити ще дві перекладацькі трансформації – експлікацію (*bonus* – премія, доплата до заробітної плати) і додавання слова (*book* – бухгалтерська книга).

Експлікація або описовий переклад – лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця вихідної мови замінена словосполученням, яке експлікує її значення з метою надати вичерпне пояснення цього значення цільовою мовою [2; 4; 8]. Трансформація додавання полягає у введенні в переклад відсутніх в оригіналі лексичних елементів із метою адекватного відтворення змісту відтворюваної лексичної одиниці. Результати аналізованого корпусу простих термінів засвідчують одиничні випадки застосування таких перетворень.

Схожа картина спостережена при перекладі похідних термінів, де переважає вибір варіантного відповідника. У деяких випадках вони утворені транскодуванням, наприклад, *overdraft* – *перевищення кредиту, заборгованість банку, овердрафт*. Для структурно простих лексичних одиниць застосовано пошук еквівалентного корелята, наприклад, *lend* – *позика*, *setback* – *регрес*, *turnover* – *обіг*. Серед міжмовних еквівалентів для похідних економічних термінів переважає калькування – переклад лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів – їх лексичними відповідниками цільовою мовою [3, с. 124]. Здебільшого похідні терміни відтворені за допомогою часткового калькування, яке не передбачає переклад усіх елементів слова, наприклад: *antitrust* – *антимонопольний* (де англійській префікс *anti-* відповідає

українському *анти-*, а корінь *trust* не є відповідником лексеми *монопольний*). Серед цієї групи термінів поширеним є додавання слова теж: *non-cash* – *безготівковий розрахунок*, *barter* – *бартерна торгівля*, *brokerage* – *брокерські операції*. Порівняно з простими термінами, транскодування й описовий метод похідних термінів використані рідко.

При відтворенні складних термінів частотним виявився вибір варіантного відповідника, наприклад, *outstanding* – (а) *несплачений, непроданий, нереалізований, випущений в обіг*. Друге місце за частотою використання посідає описовий переклад: *asset-stripping* – *прийняття у володіння збанкрутілого підприємства з метою його прибуткового продажу*. Кількісне та відсоткове співвідношення прийомів, які використовувалися для перекладу однокомпонентних економічних термінів, проілюстровано в табл. 5.

Таблиця 5. Кількісно-якісна характеристика застосування перекладацьких прийомів при перекладі однокомпонентних економічних термінів

Перекладацькі прийоми	Прості терміни (31)		Похідні терміни (114)		Складні терміни (20)		Всього (165)	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Транскодування:	4	12,9	10	8,7	1	5,0	15	9,0
а) транслітерація;	3	9,6	5	4,3	1	5,0	9	5,4
б) адаптивне транскодування	1	3,2	5	4,3	–		6	3,6
Еквівалент	12	38,7	23	20,1	5	25,0	40	24,2
Калькування	–	–	16	14,0	2	10,0	18	10,9
Вибір варіантного відповідника	7	22,5	40	35,0	4	20,0	51	30,9
Описовий переклад (експлікація)	6	19,3	14	12,2	3	15,0	23	13,9
Додавання слова	2	6,4	11	9,6	3	15,0	16	9,6
Вилучення слова	–	–	–	–	2	10,0	2	1,2

Еквівалентний переклад та додавання слова використано рідше, ніж два попередні, проте вони становлять значну частку. Також було виявлено

ще одну трансформацію – вилучення слова із дотриманням принципу збереження семантичної еквівалентності, наприклад: *balance-sheet* – *баланс*. Найчастіше вилученню підлягають семантично надлишкові слова, які висловлюють значення, зрозуміле без додаткових пояснень [2]. Дослідження виявило незначну кількість складних слів, відтворених за допомогою трансформаційного прийому вилучення. Зіставний аналіз використання перекладацьких прийомів демонструє перевагу перекладу однокомпонентних економічних термінів за допомогою варіантного відповідника (30,9 %), тоді як вилучення слова зустрічається вкрай рідко (1,2 %), серед простих (38,7 %) та складних (25,0 %) термінів застосований пошук відповідного корелята, тобто словникового відповідника. Якраз англійські структурно складні терміни вимагають особливої уваги та зваженості, оскільки становлять проблемну лексику з огляду на запозичення або транскрибування через відповідник або описовий зворот [3].

Особливості перекладу двокомпонентних економічних термінів. Двокомпонентні терміни є найбільш поширеними серед економічної термінології. Проведене дослідження демонструє властивість термінів, які належать до іменникової групи, складених із двох іменників $N+N$, перекладатися заміною частин мови (31,5 %). Будучи поширеним явищем, через, по-перше, відмінний набір частин мови, по-друге, через різну сполучуваність, по-третє, стилістичні чинники, вони можуть детермінувати вживання іншої частини мови [6, с. 142].

Більшість термінів із структурою $N+N$ в англійській мові відтворені українською за допомогою структури $A+N$, наприклад: *accountday* – *розрахунковий день*, *tradebalance* – *торговий баланс*. Також простежено використання пермутації (18,9%): у перекладі лексичні елементи чергуються, змінюючи позицію на протилежну, відповідником $N1$ виступає іменник у препозиції до головного компонента, наприклад: *labour productivity* – *продуктивність праці*, *taxbearer* – *платник податків*.

Інші способи використовувались рідше: описовий метод (*business account* – *рахунок підприємств у системі національних рахунків*) – 13,5 %; додавання слова (*transactionprice* – *фактична ціна продажу*) – 13,5 %; калькування (*subjecttitle* – *предмет листа*) – 10,8 %; еквівалент (*accountsdepartment* – *бухгалтерія*) – 9,9 %; частково – вилучення слова (*advisenote* – *повідомлення*). Кількісне та відсоткове співвідношення прийомів, використаних при перекладі двокомпонентних економічних термінів, репрезентовано в табл. 6.

Таблиця 6. Кількісно-якісна характеристика застосування перекладацьких прийомів при перекладі двокомпонентних економічних термінів

Перекладацькі прийоми	Іменна група (111)		Ад’єктивно-іменна група (62)		Дієслівно-іменна група (34)		Всього (207)	
	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%	<i>К-ть</i>	%
Еквівалент	11	9,9	3	4,8	–	–	14	6,7
Калькування	12	10,8	32	51,6	5	14,7	49	23,6
Описовий переклад (експлікація)	15	13,5	8	12,9	4	11,7	27	13,0
Додавання слова	15	13,5	7	11,2	2	5,8	24	11,5
Вилучення слова	2	1,8	3	4,8	–	–	5	2,4
Варіантний відповідник	–	–	2	3,2	1	2,9	3	1,4
Пермутація	21	18,9	4	6,4	3	8,8	28	13,5
Заміна частин мови	35	31,5	3	4,8	19	55,8	57	27,5

Словосполучення прикметника та іменника *Adj+N* найчастіше перекладено за допомогою калькування, що у нашому дослідженні складає 51,6 % вибірки: *illegalconduct* – *незаконна діяльність*, *currentaccounting* – *поточна звітність*, *aggregatecapital* – *сукупний капітал*. Як і в іменній групі, описовий переклад є досить поширеним явищем, наприклад: *invalidaccount* – *рахунок, за яким не можуть проводитись операції*. Він демонструє аналогічну ситуацію із застосуванням операції додавання слова: *totalassets* – *загальна вартість майна*. Пермутація серед ад’єктивно-іменної групи не є настільки

поширеною, як у випадку з іменною, складаючи всього 6,4 % зі всіх термінів цієї підгрупи, а вибір варіантного відповідника та вилучення склали найменший відсоток.

За результатами таблиці можна зробити висновок про заміну частин мови як найбільш частотне явище при перекладі двокомпонентних економічних термінів (27,5 %). Меншу частотність має калькування – 23,6 %. Найрідше застосовувалися варіантний відповідник (1,4 %) та вилучення слова (2,4 %). Для перекладу двокомпонентних термінів послуговувалися двома прийомами трансформації (заміна частин мови, пермутація), тоді як транскодування втратило свою дієвість.

Особливості перекладу багатоконпонентних економічних термінів.
У ході дослідження виокремлено групу прийменниково-іменного типу $N+Prep+N$, яка є найчисельнішою серед термінів, до складу яких входить три компоненти. При перекладі таких словосполучень українською мовою важливим постає аналіз комбінаторики цих прийменників – виявлення специфіки та встановлення особливості лексико-семантичного співвідношення правого та лівого компонентів, що в кінцевому результаті спрямоване на досягнення адекватного відтворення аналізованих економічних термінів.

Калькування – найпоширеніший прийом, використаний для перекладу прийменниково-іменної групи: *access to market* – *доступ до ринку*, *acceptance of bonds* – *попит на облігації*, тоді як вилучення слова та вибір варіантного відповідника майже не застосовувалися. У випадку з іменниковою структурною моделлю $N+N+N$ зазвичай використовується прийом вилучення слова: *advance report account* – *авансовий звіт*. Причинами вилучення певних слів зі словосполучень є специфіка сполучуваності слів зіставляваних мов, а також особливості подання інформації [5, с. 112–113]. У зв'язку з непоширеністю в українській мові сполучень з трьох іменників часто застосовують заміну частин мови: *balance sheet assets* – *балансова вартість активів*.

Дослідження виявило, що перестановки (пермутації) зазнають переважно терміни, які містять три іменники, наприклад *job cost sheet* – *таблиця тарифних ставок*. Найчастіше цей прийом застосовують для ад’єктивно-іменної групи термінів (32,1 %): *average tax rate* – *середня ставка оподаткування*. Такі способи, як калькування (28,5 %) й описовий переклад (14,2 %), застосовувалися теж досить часто. Кількісне та відсоткове відношення трансформаційних прийомів, використаних при перекладі багатокомпонентних економічних термінів, наведено в табл. 7.

Таблиця 7. Частотне застосування прийомів при перекладі багатокомпонентних економічних термінів

Перекладацькі прийоми	Іменна група (21)		Ад’єктивно- іменна група (28)		Дієслівно- іменна група (15)		Прийм.- іменна група (45)		Всього (109)
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	%
Калькування	2	9,5	8	28,5	3	20,0	21	46,6	31,1
Еквівалент	–	–	3	10,7	–	–	5	11,1	7,3
Заміна частин мови	4	19,0	2	7,1	6	40,0	–	–	11,0
Описовий переклад	2	9,5	4	14,2	2	13,3	3	6,6	10,0
Додавання слова	2	9,5	–	–	2	13,3	9	20,0	11,9
Вилучення слова	8	38,0	2	7,1	1	6,6	2	4,4	11,9
Пермутація	3	14,2	9	32,1	1	6,6	3	6,6	14,6
Варіантний відповідник	–	–	–	–	–	–	2	4,4	1,8

Щодо дієслівних трикомпонентних конструкцій (аналогічно двокомпонентним) застосовують заміну частин мови (40,0 %): *balance sheet assets* – *балансова вартість активів*.

Підрахувавши всі використані прийоми перекладу багатокомпонентних термінів, можна констатувати перевагу калькування (31,1 %), пермутації (14,6 %), тоді як вибір варіантного відповідника майже не використовується. Переклад чотири-, п’яти- та шестикомпонентних термінів потребує проведення ретельного семантико-синтаксичного аналізу кожного конститuenta. Більшість

багатокомпонентних термінів – прийменникові словосполучення, які містять три (чотири) компоненти і прийменник. Переважна більшість прийменникових термінологічних словосполучень містить у своєму складі прийменник *of*: *advance of living standard* – *підвищення життєвого рівня*. Тільки в деяких випадках фіксуємо інші прийменники, наприклад: *to* (*abandon goods to the insurer* – *відмовлятися від товару на користь страхувальника*), *for* (*asset demand for money* – *попит на гроші зі сторони активів*). Окрему групу серед іменних структур становлять моделі, ускладнені сполучниками. Зафіксована незначна кількість терміноодиниць такого типу, яким властива різна частотність. Продуктивними виступають лише трикомпонентні економічні терміни, утворені за моделлю $N+N+Conj.+N$, хоча класифікація способів перекладу ускладнена через їхній варіативний характер: *рахунок прибутків і збитків* – *profit and loss account*.

За результатами аналізу встановлено, що більшість полікомпонентних термінів відтворені за допомогою методу калькування (*book off in alentry* – *реєстр (книга) кінцевого запису*), пермутації: *balance of payments deficit* – *дефіцит платіжного балансу* тощо.

Висновки до розділу 3

Отже, у науковій розвідці доведено взаємозалежність між перекладом економічних термінів та їхніми структурно-семантичними характеристиками; розглянуто основні перекладацькі прийоми, використані для відтворення форми і змісту англійських економічних термінів; описано особливості відтворення цих термінів цільовою мовою відповідно до їхніх структурно-типологічних властивостей, кількісно-якісну характеристику яких проілюстровано в таблицях.

Відповідно до підрахунків, переклад однокомпонентних економічних термінів найчастіше здійснений за допомогою еквівалента (24,2 %) та вибору варіантного відповідника (30,9 %), вилучення слова – найменш вживаний спосіб відтворення (1,2 %). Двокомпонентні терміни були поділені на 3 підгрупи: іменну, ад'єктивно-іменникову та дієслівно-іменникову. Було визначено дві найпоширеніші трансформації – це заміна частин мови (27,5 %), та калькування (23,6 %), тоді як вибір варіантного відповідника (1,4 %) та вилучення слова (2,4%) використовувались рідко. Основними прийомами перекладу трикомпонентних словосполучень виявились калькування (31,1 %), пермутація (14,6 %), додавання (11,9 %) та вилучення слова (11,9 %), тоді як вибір варіантного відповідника (1,8%) майже не застосовується.

Розглянувши частотність типів міжмовних перетворень окремо в кожній з вище наведених груп, було вираховано відсоткове відношення використання перекладацьких прийомів від загальної кількості досліджуваних одиниць, а саме: калькування – 19,6 %; заміна частин мови – 13,4 %; еквівалент – 12,0 %; описовий переклад – 11,8 %; додавання слова – 10,3 %; вибір варіантного відповідника – 10,0 %; пермутація – 8,5 %; вилучення слова – 3,8 %; транскодування – 2,9 %.

Для відтворення англійських економічних термінів українською були використані як лексичні (транскодування, описовий метод,

калькування, еквівалент, вибір варіантного відповідника, додавання слова, вилучення слова), так і граматичні (заміна частин мови, пермутація) трансформації. Це різноманіття зумовлене структурними, семантичними, синтаксичними відмінностями термінів зіставляваних мов.

У дослідженні також виявлено факт наявності специфічних економічних термінів на позначення понять, для яких відсутні точні кореляти в українській мові. Крім того, дослідження підтвердило факт багатозначності термінів, що значно ускладнює роботу для перекладача.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню особливостей перекладу українською мовою англomовних термінів у галузі економіки.

Глобалізаційні та інтеграційні процеси, які охопили весь світ та не минули й нашу країну обумовлюють постійне зростання обсягів перекладів у найрізноманітніших галузях людського життя. Саме тому останнім часом надзвичайно гостро стоїти проблема перекладу економічної термінології, що набуває дедалі більшої ваги серед фахівців-економістів, що й пояснює актуальність обраної нами теми дослідження.

У ході дослідження було встановлено, що економічний переклад являє собою міждисциплінарну галузь досліджень та професійної практики, основу якої утворюють головним чином перекладознавство, економіка, лінгвістика та дослідження з теорії комунікації.

Економічна галузь включає в себе різноманітні сфери діяльності: промисловість, сільське господарство, торгівлю, біржову діяльність тощо, а здійснювати їх розгляд можливо у різних масштабах – мікроекономічному та макроекономічному. Мікроекономіка займається розглядом діяльності окремих господарчих одиниць в їхньому взаємозв'язку з різними контрагентами, у той час як макроекономіка вивчає господарську діяльність на рівні національної економіки, її регіонів, народногосподарчих комплексів, сфер та галузей, а також світового господарства в цілому. Саме остання набирає дедалі більшої значущості, а кількість макроекономічних текстів збільшується з року в рік, що спричинює попит на кваліфікованих перекладачів, які спеціалізуються на такій тематиці та здатні швидко і без втрати якості виконувати такі переклади.

Було доведено, що вирішальну роль для здійснення якісного перекладу в галузі економіки становить фахова компетентність

перекладача, яка являє собою основну систему знань, необхідних для здійснення перекладу, що складається з п'яти взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів, а саме: білінгвального, екстралінгвістичного, інструментального, психофізіологічного, стратегічного.

Доведено, що особливе значення для нашого дослідження відіграє екстралінгвістичний компонент, у межах якого дослідники виділяють низку немовних знань, необхідних перекладачеві для успішного здійснення перекладу, а саме: знання про переклад (його основні поняття: види перекладу, перекладацькі процеси, перекладацькі стратегії тощо); бікультурні знання, енциклопедичні знання та предметні знання (у конкретних сферах). Найбільш значущими не применшуючи роль усіх інших знань, є предметні, адже вони передбачають володіння знаннями у економічній сфері та, у свою чергу, підрозділяються на академічні, досвідні та практичні.

Побудована поняттєва схема дозволила унаочнити чотири основні видові економічні поняття: макроекономічні показники (*The Data of Macroeconomics*), макроекономічні установи (*Microeconomic Institutions*), макроекономічні процеси (*Microeconomic processes*), макроекономічні явища (*Microeconomic phenomena*), володіння якими є надзвичайно важливим для забезпечення якості перекладеного тексту економічної сфери.

Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що поняття економічного дискурсу тісно пов'язане з поняттям мови для спеціальних цілей, а економічний дискурс характеризується точністю, простотою та чіткістю; об'єктивністю; абстрактністю; узагальненістю; щільністю інформації; стислістю або лаконізмом; емоційною нейтральністю; однозначністю; безособовістю; логічністю та послідовністю; використанням визначених спеціальних термінів, символів та цифр.

Обґрунтовано, що під час виконання перекладу економічних текстів перекладачеві необхідно дотримуватися цілої низки загальних вимог, а саме необхідно забезпечити: відповідність тексту перекладу вимогам замовника, дотримання одноманітності термінології, одноманітність стилю, відповідність форматування перекладеного тексту форматуванню тексту оригіналу, коректність вживання галузевої термінології.

Окрім цих вимог, для забезпечення належної якості перекладу необхідно керуватися стандартами перекладацької галузі: UNI 10574, DIN 2345, Onorm D 1200, Onorm D 1201, EN 15038, ASTM F2575-06.

Проведений аналіз стратегій перекладу текстів економічної тематики вказує на превалювання використання запозичень, заміни менш інформативних англійських слів більш влучними українськими словами, додавання певних слів, яких не було в оригінальних англомовних термінах.

Аналіз способів перекладу економічних термінів дав змогу встановити те, що найпоширенішими способами у процесі перекладу англомовних економічних текстів українською мовою є: вибір словникового відповідника, різні види транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне траснкодування), калькування та описовий переклад.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у проведенні аналогічного дослідження термінів інших економічних галузей (фінанси і аудит, банківська сфера тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова Т. А. Макроэкономика. Москва : Дело и Сервис, 2004. 448 с.
2. Агеева О. О. Особенности эквивалентной соотносительности экономических терминов английского и русского языков: на материале терминологии "управление персоналом": дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 . Москва, 2009. 165 с.
3. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва : Флинта, 2002. 384 с.
4. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. [Изд. 4-е, стереотипное]. Москва : КомКнига, 2007. 576 с.
5. Базілінська О. Я. Макроекономіка . Київ : Центр учбової літератури, 2009. 442 с.
6. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Москва : Международные отношения, 1975. 190 с.
7. Борисова Л. И. Способы перевода общенаучной лексики с английского языка на русский. Москва : ВЦП, 1983. 130 с.
8. Борсук Л. Ф. Структурно–семантичні та функціональні особливості англomовної банківської терміносистеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Запоріжжя, 2015. 18 с.
9. Бутук А. И. Экономическая теория . Киев : Вікар, 2000. 644 с.
10. Глушко М. М. Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования . Москва : Наука, 1974. 160 с.
11. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
12. Гореликова С. Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке. *Вестник*

Оренбургского государственного университета. Оренбург, 2002. №6. С. 129–136.

13. Гутиряк О. І. Англійська термінологія маркетингу: структура та семантичні характеристики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 1999. 18 с.

14. Ірхіна М. П. Деякі особливості перекладу економічних термінів з англійської мови українською. *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури: II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів і молодих учених, 28 квітня 2015 р. : тези доповідей.* Маріуполь, 2015. С. 199–202.

15. Капанадзе Л. А. О понятиях «термин» и «терминология». *Развитие лексики современного русского языка.* Москва, 1965. С. 75–86.

16. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : [у 2-х ч.] . Вінниця : Нова Книга, 2001. Ч. II: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. 302 с.

17. Каргина Е. М. Изучение иноязычной научно-технической терминологии в историческом контексте [Электронный ресурс] *Современные научные исследования и инновации.* 2015. № 2. Режим доступа : <http://web.snauka.ru/issues/2015/02/46715>.

18. Кинчина Е. В. Когнитивные аспекты перевода экономических терминов : На материале английского и русского языков : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.20 . Краснодар, 1999. 219 с.

19. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ: Інкос, 2002. 320 с.

20. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : [учеб. пособие] . Москва: ЭТС, 2004. 424 с.

21. Круш П. В., Тульчинська С. О. Макроекономіка . Київ : Центр учбової літератури, 2008. 328 с.
22. Лотка О. М. Англомовна термінологія фінансово-економічних взаємин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» . Київ, 2000. 20 с.
23. Мацак Ж. Г. Переклад термінів фінансової галузі українською мовою. *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського*. Київ, 2008. Випуск 1 (48). Частина 1. С. 167–171.
24. Олійник А. Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» . Київ, 2002. 20 с.
25. Ольховська А. С. Проблеми змісту перекладацької компетенції. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка*. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград, 2010. Випуск 91. С. 172–176.
26. Панчишин С. М. Макроекономіка . Київ : Центр учбової літератури, 2008. 328 с.
27. Петрина О. С. Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 . Львів, 2016. 202 с.
28. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : [конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов]. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с.
29. Рыженкова Т. В. Специфика процесса транслерминологизации в отраслевой терминосистеме (на материалах русской и английской терминологии правоведения) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 “Теория языка”. Волгоград, 2011. 187 с.

30. Сахневич С. В. Преодоление разнопереводности английских экономических терминов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 . Москва, 1998. 189 с.
31. Семина М. Ю. Способы перевода безэквивалентной лексики с английского языка на русский в текстах экономической тематики . *Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М. А. Шолохова*. Москва, 2013. № 4. С. 67–71.
32. Сергевнина В. М. О методике выделения терминов. *Термин и слово*. Горький : ГГУ, 1982. С. 46–53.
33. Словарь современной экономической теории Макмиллана [Под ред. Д. У. Пирса, пер. А. Г. Пивовара]. Москва : ИНФРА-М, 2004. 608 с.
34. Стрелецкая И. В., Новаковская Е. В. Некоторые особенности перевода экономических терминов с английского языка на русский . *Мир современной науки*. Москва, 2011. №6. С.49–54.
35. Філіна А. С. До проблеми перекладу українською мовою англomовних термінів у галузі макроекономіки . *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури: II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів і молодих учених, 29 березня 2017 р. : тези доповідей*. Маріуполь, 2017. С. 329–331.
36. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу . Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.
37. Шулюкина Т. С. К вопросу перевода экономических терминов (на материале английского и русского языка) [Электронный ресурс] . *Огарев-online*. 2013. №4. Режим доступа : <http://journal.mrsu.ru/arts/k-voprosu-perevoda-ehkonomicheskikh-terminov-na-materiale-anglijjskogo-i-russkogo-yazykov>.

38. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Большая рос. энцикл., 2002. 709 с.
39. A Dictionary of Economics (3 Edition) [Electronic resource]. Way of access : <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093>.
40. ABBYY Lingvo x3 : [dictionary]. [Electronic resource]. Way of access : www.Lingvo.ru.
41. Armăsar I.-P. Aspects of specialized translations in the field of economics . *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*. 2014. Vol. 7 (56), № 2. P. 251–258.
42. Biel Ł. The translation of economics and the economics of translation . *Perspectives*. 2017. Vol. 25. P. 351–361.
43. Brugnano M. T. Investigating the Language of Economics: A Linguistic Analysis and Translation of “Basic Economics” by T. Sowell (Chapters 20 and 21) . Padova: Università degli Studi di Padova, 2015. 183 p.
44. Building a Translation Competence Model. A. Beeby, M. Fernández, O. Fox [et al.]. *Triangulating Translation : Perspectives in Process Oriented Research*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2003. P. 43–66.
45. Corcodel S. Procedures and strategies in translating economic terms . *Analele ştiinţifice ale Universităţii de Studii Europene din Moldova*. 2014. № 3. P. 43–48.
46. Cronin M. Translation and globalization . London : Routledge, 2003. 208 p.
47. Gotti M. Investigating Specialized Discourse . Bern : Lang, 2011. 230 p.
48. Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues / A. Beeby, M. Fernández, O. Fox [et al.] // *Meta: Translators' Journal*. 2005. Vol. 50, № 2. P. 609–619.

49. Mankiw N. G. Macroeconomics . New York : Worth Publishers, 2003. 548 p.
50. Moe M. Z. I know languages, therefore, I can translate? A comparison between the translation competence of foreign language and Interlingual Mediation students . *Translation and Interpreting Studies*. 2015. Vol. 10 (1). P. 87–107.
51. Nickerson C. Business communication . *Handbook of Language and Professional Communication*. London : The Routledge, 2014. P. 50–67.
52. Researching Translation Competence by PACTE Group : [Edited by Albir A. H.]. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2004. 401 p.
53. Snowdon B. Modern Macroeconomics Its Origins, Development and Current State / B. Snowdon, H. R. Vane. Edward Elgar : Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA, 2005. 826 p.
54. Suchanova J. The strategies of translating economics and business terms from English into Lithuanian . *COACTIVITY : Philology, Educology*. 2014. 22(2). P. 130–138.
55. Tcaciuc L. S. Translators' agency in translating economic metaphors in European Union institutions: the case of the European Central Bank . *Perspectives*. 2017. Vol. 25. P. 417–433.
56. Translation-quality standards [Electronic resource]. <http://www.translationdirectory.com/articles/article1676.php>.
57. Venuti L. Strategies of translation. *Encyclopedia of translation studies*. London, New York : Routledge, 2001. P. 240–244.
58. Wang J. Characteristics of Economic Literature and Its Translation . *Theory and Practice in Language Studies*. 2014. Vol. 4, No. 4. P. 786–791.
59. What is Subject Matter Expertise in Translation? [Electronic resource] . *Ularus Blog: Translation Trends & Insights*. 2016. Way of

access : <https://www.ulatus.com/translation-blog/the-importance-of-subject-matter-expertise-in-translation>.

ДОДАТОК А

Англо-український словник

1	ability	здатність
2	abstract	абстрактний
3	acceptance bank	акцептний банк
4	accounting system	статистична система
5	add up	складати
6	additional revenue	додатковий прибуток
7	advertisement	реклама
8	affect	впливати
9	agenda	порядок денний
10	allocation	розміщення
11	amalgamation	злиття
12	appreciate	оцінити
13	approximate	приблизний
14	assign	визначати (термін)
15	audit	перевірка
16	banking operation	банківські операції
17	bankruptcy	банкрутство
18	base year	базисний рік
19	benefit	прибуток
20	black market	чорний ринок
21	boom	вступити у період зростання
22	borrow	позичати
23	branch house	філія
24	broker	брокер
25	budget	бюджет
26	budget deficit	дефіцит бюджету

27	budget surplus	бюджетний профіцит
28	Bureau of Economic Analysis	Бюро економічного аналізу
29	Business executives	керівники підприємств
30	business year	фінансовий рік
31	calculation	розрахунок
32	capital goods	засоби виробництва
33	casual observation	випадкові спостереження
34	cease	припиняти
35	charge interest	нараховувати процент
36	cheap	дешевий
37	circulating capital	оборотний капітал
38	circumstances	обставини
39	coin	монета
40	collect	збирати
41	college graduates	випускники навчальних закладів
42	commercial entity	комерційна установа
43	commercial grade	товарний сорт
44	commodity	товар
45	common currency	спільна валюта
46	company	компанія
47	competition	конкуренція
48	complex economy	складна економіка
49	compute	підраховувати
50	constant	постійний
51	consume	споживати
52	consumer price index	індекс споживчих цін
53	continuity	безперервність
54	controlled experiments	контрольовані експерименти
55	cost accounting	калькуляція собівартості

56	count	підраховувати
57	course	перебіг
58	creativity	творчість
59	cumulation	накопичення
60	customs officer	митник
61	data	данні
62	debenture	облігація
63	debtor	боржник
64	decade	десятиріччя
65	definition	визначення
66	deliveries	поставки
67	demand	попит
68	demands	потреби
69	depositor	вкладник
70	depressions	депресії
71	determine	визначати
72	discount	дисконт
73	dissolution	ліквідування
74	dissolve	ліквідувати
75	diversity	різноманітність
76	dividend	дивіденд
77	double counting	подвійний розрахунок
78	earnings	заробіток
79	economic activity	економічна діяльність
80	economic events	економічні події
81	economic performance	економічна діяльність
82	economic policy	економічна політика
83	economists	економісти
84	economize	економити

85	employment	зайнятість
86	encashment	інкасація
87	enhancement of assets	приріст активів
88	entity	юридична особа
89	estimate	давати оцінку
90	estimated revenue	кошторисні доходи
91	evolution	еволюція
92	expenditure	витрата
93	expensive	дорогий
94	experience	зазнавати
95	expire	закінчуватись
96	explaine	пояснювати
97	export	експорт
98	extractive industry	добувна промисловість
99	factoring	факторинг
100	fertile land	родюча земля
101	final goods	кінцеві товари
102	final processing	виробництво готової продукції
103	finance	фінансувати
104	financial turmoil	фінансовий безлад
105	firms	підприємства
106	fiscal policy	фіскальна політика
107	fixed incomes	фіксовані прибутки
108	flexibility	гнучкість
109	flow cash	потік готівки
110	fluctuate	коливатися
111	fluctuation	коливання
112	forecast	прогнозувати
113	foreign currency exchange	обмін валюти

114	formulate	формулювати
115	fraction	частка
116	fraud	розкрадання
117	free zone	порто-франко
118	frequency	частота
119	gauge	мірило
120	GDP Deflator	дефлятор ВВП
121	general theories	загальні теорії
122	government agencies	урядові відомства
123	government control	державний контроль
124	government services	послуги, які надаються державою
125	grant	дотація
126	gross domestic product	валовий внутрішній продукт
127	gross revenue	валовий дохід
128	haggle	торгуватись
129	hardware	готові вироби
130	home market	внутрішній ринок
131	homeowners	домовласники
132	households	домоволодіння
133	housing services	послуги в житловій сфері
134	imperfect	недосконалий
135	import	імпорт
136	impose	обкладати (податком)
137	improvement	покращення
138	imputation	умовно нарахована вартість
139	imputed rent	умовно нарахована вартість оренди
140	imputed value	умовно нарахована вартість
141	income	прибуток

142	income per capita	прибуток на душу населення
143	increase	збільшувати
144	increase in demand	збільшення попиту
145	incumbent president	діючий президент
146	incur	зазнати
147	inflation	інфляція
148	inflow	наплив
149	inherent	властивий
150	interest in profits	доля в прибутку
151	intermediate goods	проміжна продукція
152	inventories	запаси
153	investment	капіталовкладення
154	investor	інвестор
155	job	робота
156	jobbery	спекуляція
157	joint stock company	акціонерна компанія
158	landholder	орендатор земельної ділянки
159	landlord	домовласник
160	large-scale industry	крупна промисловість
161	latent inflation	прихована інфляція
162	law of supply and demand	закон попиту та постачання
163	layoff	скорочення виробництва
164	layout	схема організації робіт
165	leasing	лізинг
166	ledger	реєстр
167	legal	правовий
168	lending operations	кредитні операції
169	letter of commitment	гарантійний лист
170	liability	відповідальність

171	limit	ліміт
172	liquidity	ліквідність
173	loan	позика
174	loss	збиток
175	lowering	зниження
176	macroeconomics	макроекономіка
177	macroeconomists	макроекономісти
178	magnitude	величина похибки
179	make use	користуватися
180	managerial work	управлінська робота
181	market value	ринкова вартість
182	marketplace	ринок
183	measure	вимірювати
184	measurement	вимірювання
185	middleman	посередник
186	monetary policy	монетарна політика
187	monitor	спостерігати
188	monitoring	моніторинг
189	mortgage	закладна
190	motivation	мотивація
191	national income accounting	національне рахівництво
192	net cost	собівартість
193	net income	чистий прибуток
194	news	новини
195	newspaper	газета
196	nominal GDP	номінальний ВВП
197	outflow	втрата
198	output	продукція
199	output of goods	виробництво товарів

200	overall level	загальний рівень
201	overdraft	овердрафт
202	overseas market	закордонний ринок
203	ownership	власність
204	performance	виконання
205	policymakers	політики
206	policymaking	прийняття рішень
207	political debate	політичні дебати
208	possessions	власність
209	poverty	бідність
210	prevail	превалювати
211	price	ціна
212	price deflator	дефлятор цін
213	proceeds	виручка
214	process	переробляти
215	production lot	партія виробів
216	production schedule	план основного виробничого процесу
217	profit	прибуток
218	profitability	прибутковість
219	public company	державна компанія
220	public servants	державні службовці
221	purchasing power	купівельна спроможність
222	quantity	кількість
223	rapid growth	швидке зростання
224	rate	темп
225	rate of inflation	рівень інфляції
226	rate of surplus value	норма додаткової вартості
227	raw materials	сировина

228	real GDP	реальний ВВП
229	receipt	грошові надходження
230	recession	спад
231	reflect	відображати
232	render services	надавати послуги
233	rent	орендна плата
234	renter	особа, яка винаймає житло
235	returns	доходи
236	rise	зростати
237	run a business	вести справу
238	runaway inflation	гіперінфляція
239	salary	заробітна плата
240	satisfy	задовольняти
241	science	наука
242	securities	цінні папери
243	semi-skilled labour	напівкваліфікована робота
244	senior citizens	особи похилого віку
245	service management	забезпечення обслуговування споживачів
246	share	акція
247	skill level	рівень кваліфікації
248	slack	застій
249	society	суспільство
250	stable prices	стабільні ціни
251	stages	етапи
252	stagnation	стагнація
253	standards of living	рівень життя
254	standartization	стандартизація
255	state of the economy	стан економіки

256	statistics	статистичні данні
257	stock exchange	фондова біржа
258	stock market	біржа цінних паперів
259	subside	спадати
260	supplier	постачальник
261	systematic observation	систематичне спостереження
262	take-over	злиття компаній
263	tax cut	порядок денний
264	tax office	податкове управління
265	taxable profit	прибуток, що підлягає оподаткуванню
266	taxes	податки
267	tender	заявка
268	the public	населення
269	total expenditure	загальний обсяг витрат
270	total income	сукупний прибуток
271	touch	торкатися
272	trade deficits	торгівельні дефіцити
273	transaction	операція
274	treatment	облік
275	trust	траст
276	trustee	довірена особа
277	U.S. Department of Commerce	Міністерство торгівлі США
278	underground economy	тіньова економіка
279	undervalue	недооцінювати
280	unemployment	безробіття
281	unemployment rate	рівень безробіття
282	unskilled	некваліфікований
283	unskilled labour	некваліфікована робота

284	utilization	використання
285	validity	дійсність
286	value	вартість
287	value added	додана вартість
288	value added tax	податок на додану вартість
289	variables	змінні
290	vice-chairman	віце-голова
291	voters	виборці
292	wages	заробітна платня
293	warehouse	склад
294	wealth	багатство
295	well-being	добробут
296	wholesaler	оптовик
297	withdrawals	зняття з рахунку
298	world politics	світова політика
299	year of account	звітний рік
300	yield	дохід (з цінних паперів)

Українсько-англійський словник

1	абстрактний	abstract
2	акцептний банк	acceptance bank
3	акціонерна компанія	joint stock company
4	акція	share
5	багатство	wealth
6	базисний рік	base year
7	банківські операції	banking operation
8	банкрутство	bankruptcy
9	безперервність	continuity
10	безробіття	unemployment
11	бідність	poverty
12	біржа цінних паперів	stock market
13	боржник	debtor
14	брокер	broker
15	бюджет	budget
16	бюджетний профіцит	budget surplus
17	Бюро економічного аналізу	Bureau of Economic Analysis
18	валовий внутрішній продукт	gross domestic product
19	валовий дохід	gross revenue
20	вартість	value
21	величина похибки	magnitude
22	вести справу	run a business
23	виборці	voters
24	визначати	determine
25	визначати (термін)	assign
26	визначення	definition
27	виконання	performance

28	використання	utilization
29	вимірювання	measurement
30	вимірювати	measure
31	випадкові спостереження	casual observation
32	випускники навчальних закладів	college graduates
33	виробництво готової продукції	final processing
34	виробництво товарів	output of goods
35	виручка	proceeds
36	витрата	expenditure
37	відображати	reflect
38	відповідальність	liability
39	віце-голова	vice-chairman
40	вкладник	depositor
41	власність	ownership
42	власність	possessions
43	властивий	inherent
44	внутрішній ринок	home market
45	впливати	affect
46	вступити у період зростання	boom
47	втрата	outflow
48	газета	newspaper
49	гарантійний лист	letter of commitment
50	гіперінфляція	runaway inflation
51	гнучкість	flexibility
52	готові вироби	hardware
53	грошові надходження	receipt
54	давати оцінку	estimate
55	данні	data
56	депресії	depressions

57	державна компанія	public company
58	державний контроль	government control
59	державні службовці	public servants
60	десятиріччя	decade
61	дефіцит бюджету	budget deficit
62	дефлятор ВВП	GDP Deflator
63	дефлятор цін	price deflator
64	дешевий	cheap
65	дивіденд	dividend
66	дисконт	discount
67	дійсність	validity
68	діючий президент	incumbent president
69	добробут	well-being
70	добувна промисловість	extractive industry
71	довірена особа	trustee
72	додана вартість	value added
73	додатковий прибуток	additional revenue
74	доля в прибутку	interest in profits
75	домовласник	landlord
76	домовласники	homeowners
77	домоволодіння	households
78	дорогий	expensive
79	дотація	grant
80	доход (з цінних паперів)	yield
81	доходи	returns
82	еволюція	evolution
83	економити	economize
84	економісти	economists
85	економічна діяльність	economic activity

86	економічна діяльність	economic performance
87	економічна політика	economic policy
88	економічні події	economic events
89	експорт	export
90	етапи	stages
91	забезпечення обслуговування споживачів	service management
92	загальний обсяг витрат	total expenditure
93	загальний рівень	overall level
94	загальні теорії	general theories
95	задовольняти	satisfy
96	зазнавати	experience
97	зазнати	incur
98	зайнятість	employment
99	закінчуватись	expire
100	закладна	mortgage
101	закон попиту та постачання	law of supply and demand
102	закордонний ринок	overseas market
103	запаси	inventories
104	заробітна плата	salary
105	заробітна платня	wages
106	заробіток	earnings
107	засоби виробництва	capital goods
108	застій	slack
109	заявка	tender
110	збирати	collect
111	збиток	loss
112	збільшення попиту	increase in demand
113	збільшувати	increase

114	звітний рік	year of account
115	здатність	ability
116	злиття	amalgamation
117	злиття компаній	take-over
118	змінні	variables
119	зниження	lowering
120	зняття з рахунку	withdrawals
121	зростати	rise
122	імпорт	import
123	інвестор	investor
124	індекс споживчих цін	consumer price index
125	інкасація	encashment
126	інфляція	inflation
127	калькуляція собівартості	cost accounting
128	капіталовкладення	investment
129	керівники підприємств	Business executives
130	кількість	quantity
131	кінцеві товари	final goods
132	коливання	fluctuation
133	коливатися	fluctuate
134	комерційна установа	commercial entity
135	компанія	company
136	конкуренція	competition
137	контрольовані експерименти	controlled experiments
138	користуватися	make use
139	кошторисні доходи	estimated revenue
140	кредитні операції	lending operations
141	крупна промисловість	large-scale industry
142	купівельна спроможність	purchasing power

143	лізинг	leasing
144	ліквідність	liquidity
145	ліквідування	dissolution
146	ліквідувати	dissolve
147	ліміт	limit
148	макроекономіка	macroeconomics
149	макроекономісти	macroeconomists
150	митник	customs officer
151	Міністерство торгівлі США	U.S. Department of Commerce
152	мірило	gauge
153	монета	coin
154	монетарна політика	monetary policy
155	моніторинг	monitoring
156	мотивація	motivation
157	надавати послуги	render services
158	накопичення	cumulation
159	напівкваліфікована робота	semi-skilled labour
160	наплив	inflow
161	нараховувати процент	charge interest
162	населення	the public
163	наука	science
164	національне рахівництво	national income accounting
165	недооцінювати	undervalue
166	недосконалий	imperfect
167	некваліфікована робота	unskilled labour
168	некваліфікований	unskilled
169	новини	news
170	номінальний ВВП	nominal GDP
171	норма додаткової вартості	rate of surplus value

172	обкладати (податком)	impose
173	облігація	debenture
174	облік	treatment
175	обмін валюти	foreign currency exchange
176	оборотний капітал	circulating capital
177	обставини	circumstances
178	овердрафт	overdraft
179	операція	transaction
180	оптовик	wholesaler
181	орендатор земельної ділянки	landholder
182	орендна плата	rent
183	особа, яка винаймає житло	renter
184	особи похилого віку	senior citizens
185	оцінити	appreciate
186	партія виробів	production lot
187	перебіг	course
188	перевірка	audit
189	переробляти	process
190	підприємства	firms
191	підраховувати	compute
192	підраховувати	count
193	план основного виробничого процесу	production schedule
194	податки	taxes
195	податкове управління	tax office
196	податок на додану вартість	value added tax
197	подвійний розрахунок	double counting
198	позика	loan
199	позичати	borrow

200	покращення	improvement
201	політики	policymakers
202	політичні дебати	political debate
203	попит	demand
204	порто-франко	free zone
205	порядок денний	agenda
206	порядок денний	tax cut
207	посередник	middleman
208	послуги в житловій сфері	housing services
209	послуги, які надаються державою	government services
210	поставки	deliveries
211	постачальник	supplier
212	постійний	constant
213	потік готівки	flow cash
214	потреби	demands
215	пояснювати	explaine
216	правовий	legal
217	превалювати	prevail
218	приблизний	approximate
219	прибутковість	profitability
220	прибуток	benefit
221	прибуток	income
222	прибуток	profit
223	прибуток на душу населення	income per capita
224	прибуток, що підлягає оподаткуванню	taxable profit
225	прийняття рішень	policymaking
226	припиняти	cease
227	приріст активів	enhancement of assets

228	прихована інфляція	latent inflation
229	прогнозувати	forecast
230	продукція	output
231	проміжна продукція	intermediate goods
232	реальний ВВП	real GDP
233	реєстр	ledger
234	реклама	advertisement
235	ринкова вартість	market value
236	ринок	marketplace
237	рівень безробіття	unemployment rate
238	рівень життя	standards of living
239	рівень інфляції	rate of inflation
240	рівень кваліфікації	skill level
241	різноманітність	diversity
242	робота	job
243	родюча земля	fertile land
244	розкрадання	fraud
245	розміщення	allocation
246	розрахунок	calculation
247	світова політика	world politics
248	сировина	raw materials
249	систематичне спостереження	systematic observation
250	склад	warehouse
251	складати	add up
252	складна економіка	complex economy
253	скорочення виробництва	layoff
254	собівартість	net cost
255	спад	recession
256	спадати	subside

257	спекуляція	jobbery
258	спільна валюта	common currency
259	споживати	consume
260	спостерігати	monitor
261	стабільні ціни	stable prices
262	стагнація	stagnation
263	стан економіки	state of the economy
264	стандартизація	standartization
265	статистична система	accounting system
266	статистичні данні	statistics
267	сукупний прибуток	total income
268	суспільство	society
269	схема організації робіт	layout
270	творчість	creativity
271	темп	rate
272	тіньова економіка	underground economy
273	товар	commodity
274	товарний сорт	commercial grade
275	торгівельні дефіцити	trade deficits
276	торгуватись	haggle
277	торкатися	touch
278	траст	trust
279	умовно нарахована вартість	imputation
280	умовно нарахована вартість	imputed value
281	умовно нарахована вартість оренди	imputed rent
282	управлінська робота	managerial work
283	урядові відомства	government agencies
284	факторинг	factoring

285	фіксовані прибутки	fixed incomes
286	філія	branch house
287	фінансовий безлад	financial turmoil
288	фінансовий рік	business year
289	фінансувати	finance
290	фіскальна політика	fiscal policy
291	фондова біржа	stock exchange
292	формулювати	formulate
293	ціна	price
294	цінні папери	securities
295	частка	fraction
296	частота	frequency
297	чистий прибуток	net income
298	чорний ринок	black market
299	швидке зростання	rapid growth
300	юридична особа	entity